

81/03

nummer 3/1981

Vandalisme
Varianummer

wetenschappelijk

onderzoek- en

documentatie

centrum

Justitiële verkenningen

Inhoud

Blz.

3	Voorwoord
5	drs. B. van Dijk en drs. P. van Someren Vandalisme: wat is er aan de hand? Een korte verkenning naar de omvang van het probleem
11	A. Cross Vandalisme: een Anglo-Amerikaans perspectief
21	S. Strainforth en T. Twyman Onderzoek van een complex sociaal probleem: vandalisme in Engeland
32	V. Mart Voetbalsupporters met de trein
39	P. Mayhew, R. Clarke, J. Burrows e.a. Infor- mele sociale controle en vandalisme in tele- fooncellen
45	P. Richards Vandalisme van middle-class jongeren: het belang van leeftijdsverschillen en statusconflicten
	Literatuuroverzicht
56	Algemeen
62	Strafrecht en strafrechtspleging
64	Criminologie
74	Gevangeniswezen
75	Psychiatrische zorg
77	Kinderbescherming
80	Politie
82	Drugs
83	Boekwerken

Voorwoord

Dit keer een Varianummer met vijf artikelen in bewerkte vorm gewijd aan het onderwerp Vandalisme.*

De artikelen worden voorafgegaan door een korte beschouwing van Paul van Soomeren en Bram van Dijk waarin aan de hand van enig cijfermateriaal het vandalisme-probleem in eigen land wordt geschetst.

In het hieropvolgende artikel van A. Cross wordt een aantal facetten van vandalisme behandeld. Het artikel geeft inzicht in de Engelse en Amerikaanse situatie.

3 Strainforth en Twyman doen in het derde artikel verslag van een onderzoek naar het vandalisme-probleem in Engeland. Onder andere via een televisie-campagne hebben zij geprobeerd invloed hierop uit te oefenen. Ook is een artikel opgenomen over vandalisme onder voetbalsupporters, toegespitst op het gebeuren op de Engelse stations en in de treinen. 'Informele sociale controle en vandalisme in telefooncellen' is de titel van het vijfde artikel van P. Mayhew, R. Clarke e.a. De vandalisme artikelen-reeks wordt afgesloten met een artikel van P. Richards: 'Vandalisme van middle-class jongeren: het belang van leeftijdsverschillen en statusconflicten.

* Zie voor een themanummer over dit onderwerp J.V. 3, 1975.

Vandalisme: wat is er aan de hand?

door drs. Bram van Dijk en drs. Paul van Soomeren.*

Een korte verkenning naar de omvang van het probleem

Naast bedrijfssluitingen en gifvondsten blijkt het onderwerp vandalisme in de massamedia hoog te scoren. Signalen over de ernst van het verschijnsel vandalisme zijn echter niet alleen in de pers waar te nemen. Ook van de kant van scholen, vervoersbedrijven en openbare nutsbedrijven hoort men steeds somberder geluiden over de schade die ten gevolge van vandalisme wordt geleden.

Men kan zich afvragen of deze groeiende aandacht parallel loopt met een werkelijke toename van het vandalisme.

Om deze vraag te beantwoorden zal allereerst een nadere begripsbepaling van het woord vandalisme moeten plaatsvinden. Met het oog op het voor de hand zijnde cijfermateriaal beperken we het begrip vandalisme tot 'het plegen van opzettelijke vernielingen'. Voor verdere verfijningen op deze nog vrij ruime omschrijving verwijzen we naar een eerder nummer van Justitiële Verkenningen over dit onderwerp (J.V. 3, 1975).**

We zullen proberen om aan de hand van het bestaande fragmentarische cijfermateriaal enig inzicht te geven in (de toename van) het aantal opzettelijke vernielingen en de schade die daarvoor veroorzaakt wordt.

* De auteurs studeerden beide Sociale Geografie aan de Universiteit van Amsterdam. Hun doctoraalscriptie had als onderwerp: Vandalisme in Amsterdam en verscheen in april 1980. Sinds 1 februari 1981 zijn ze werkzaam op het Bureau Landelijk Coördinator Voorkoming Misdrijven. (Ministerie van Justitie).

** Zie daarnaast het onlangs verschenen boek: Vandalisme Ideeën/Onderzoek/Preventie, B. van Dijk en P. van Soomeren, Kobra, Amsterdam, 1981.

Aantal vernielingen

Allereerst kunnen we kijken naar het aantal in de politie-statistieken geregistreerde vernielingen. De ontwikkeling in de 70er jaren ziet er als volgt uit:

Tabel I

	Absoluut aantal mis- drijven ver- nielingen	Index 1970 = 100	Index totaal aantal mis- drijven 1970 = 100
1970	10 334	100	100
1975	25 322	245	171
1976	30 549	296	198
1977	41 326	400	207
1978	50 963	493	214
1979	58 115	562	234

6

Uit de bovenstaande tabel zou men kunnen concluderen dat het aantal vernielingen niet alleen absoluut, maar ook in vergelijking tot het totale aantal misdrijven sterk is gestegen. Aan bovenstaande cijfers kleeft echter een belangrijk bezwaar: het aantal vernielingen dat in werkelijkheid heeft plaatsgevonden, zal flink verschillen van het aantal vernielingen dat in de tabel staat, omdat veel burgers en instellingen geen aangifte doen van de vernielingen waarmee ze geconfronteerd worden. Het is dan ook niet zeker of een stijging in het aantal aangiften een weerspiegeling is van een toename in het aantal vernielingen of van een grotere aanmeldingsbereidheid. Om een beter zicht te krijgen op de werkelijke hoeveelheid misdrijven die plaatsvindt, laat het W.O.D.C. sinds 1973 een slachtoffer-enquete uitvoeren. Er wordt jaarlijks aan een representatieve steekproef van Nederlanders boven de 15 gevraagd of zij in een bepaald jaar het slachtoffer geweest zijn van bepaalde misdrijven. Wanneer bijvoorbeeld 5,9% van de geïnterviewden zegt dat er van hen iets vernield is, zal ook ongeveer 5,9% van de totale Nederlandse bevolking boven de 15 jaar slachtoffer geweest zijn van een vernieling. Onderstaande tabel laat de resultaten zien van de slachtofferenquète voor enige recente jaren.

Tabel 2. Percentage Nederlanders boven de 15 jaar dat slachtoffer is geworden van een delict in de jaren 1975 t/m 1979

	1975 %	1976 %	1977 %	1978 %	1979 %
Beschadiging van eigendom	5,0	5,9	6,8	7,7	9,7*

* De kans dat het verschil met 1978 op toeval berust is kleiner dan 5%.

In de eerste plaats kan gesteld worden dat de W.O.D.C.-cijfers een stijging van het aantal slachtoffers te zien geven.

In de tweede plaats kunnen we opmerken dat het aantal slachtoffers vele malen hoger ligt dan het aantal vernielingen in tabel 1. Zo is bijvoorbeeld in 1976 de 5,9 procent gelijk aan ongeveer 613.000 slachtoffers, terwijl het aantal door de politie geregistreerde vernielingen 30.549 bedraagt.

Het aantal slachtoffers van vernielingen zou overigens nog veel groter zijn, wanneer ook beheerders van publieke eigendommen zouden worden geënqueteerd. De vraag of de groeiende aandacht voor het verschijnsel vandalisme hand in hand gaat met een stijging van het aantal opzettelijke vernielingen mag dus hoogst waarschijnlijk bevestigend worden beantwoord.

Schade

De cijfers, die tot op heden over de schade aan publieke eigendommen bekend zijn, hebben hoofdzakelijk betrekking op grote steden. Het beeld mag daardoor onvolledig zijn, onthutsend is het wel. Voor het openbaar vervoer in Nederland bestaan de volgende gegevens:

Tabel 3. Herstelkosten van vernielingen openbaar vervoer

		Jaar	
Stad		1975	1976
stads- vervoer	Amsterdam	—	—
	Rotterdam	50.000	46.000
	Den Haag	97.000	521.000
	Utrecht	—	24.000
	Groningen	35.000	36.000
	Arnhem	10.000	10.000
	Maastricht	10.000	37.000
streekvervoer		54.000	58.000

De bovenstaande cijfers zijn afkomstig uit een rapport van de werkgroep orde en veiligheid stads- en streekvervoer.*

* Rapport over de situatie met betrekking tot de versterking van orde en veiligheid bij het stads- en streekvervoer.

Werkgroep orde en veiligheid stads- en streekvervoer, januari 1979.

8

*Amsterdam:*¹

	1976
Aantal brandstichtingen	
Schade (waarvan het overgrote deel door verzekeringsgelden wordt gedekt)	f 1.893.780,49
Ruitenschade	f 1.032.690,—
Aantal verhaalzaken	56
Aangerichte schade (waarvan door bemiddeling van de afdeling Juridische zaken grotendeels de schade op de daders wordt verhaald)	f 16.973,11
	f 2.943.443,60

*Rotterdam:*²

De bedragen die alleen al voor de bij de gemeente in beheer zijnde schoolgebouwen nodig waren om schade door vernieling en glasbraak te vergoeden, bedroegen over de afgelopen 4 jaar:

Jaar	Vernieling:	Glasbreuk:	Totaal:
1975	f 530.938	f 1.306.901	f 1.837.839
1976	f 731.049	f 1.496.297	f 2.227.346
1977	f 1.161.299	f 2.038.702	f 3.200.001
1978	f 1.832.773	f 2.708.366	f 4.541.139

1977	1978
462.000	932.000
109.000	1.400.000
530.000	—
84.000	160.000
41.000	34.000
15.000	20.000
47.000	65.000
383.000	676.000

Concluderend stelt men in dit rapport dat de indruk bestaat dat de schadebedragen de laatste jaren zijn toegenomen.

Maar niet alleen het openbaar vervoer in Nederland ondervindt schade van vandalisme. Ook scholen worden sterk met deze problematiek geconfronteerd. De schadebedragen uit Rotterdam en Amsterdam liegen er niet om:

9

1977	1978
f 1.577.137,51	f 4.796,917,62
f 1.334.747,50	f 1.697.000,—
43	46
f 21.566,02	f 47.598,50
f 2.933.451,03	f 6.541.516,12

¹ Eindrapport van de commissie Jeugd vandalisme, Amsterdam, 1979. Bijgewerkt met cijfermateriaal van de afdeling Onderwijs van de gemeente Amsterdam.

² Notitie inzake het Vandalisme. Een voorzichtige aanzet. Rotterdam, 1979.

Het is zeer zeker niet zo dat vernielingen aan scholen alleen in de Randstad-gemeenten voorkomen. Als voorbeeld kunnen we de cijfers van de gemeente Oldenzaal (28.000 inwoners) aanhalen. Daar kwam men voor 1978 op een schadebedrag voor scholen van f 46.200.

De cijfers uit Oldenzaal wijzen tevens op een andere gemeentelijke dienst die sterk te lijden heeft van vernielingen: Het gemeentelijk Energiebedrijf. In Oldenzaal bedroeg de schade aan de openbare verlichting in 1978 ongeveer f 110.000 ten gevolge van $\pm$ 1500 gevallen van opzettelijke vernieling.

Uit het onderzoek 'Vandalisme in Amsterdam' bleek dat het GEB aldaar in een periode van 3 maanden (maart tot juni 1979) meer dan 2500 vernielingen aan de openbare verlichting registreerde, lopende van een stukgegooide lamp tot een voorgoed 'verdwenen' lantaarnpaal.²

10

Het zal duidelijk zijn dat de bovenstaande cijfers slechts een topje van de ijsberg vormen. Maar zelfs aan de hand van het hier gepresenteerde fragmentarische cijfermateriaal kan men zien dat de schade die het verschijnsel vandalisme met zich meebrengt, niet gering is. Men moet daarbij naast de materiële schade de moeilijk meetbare immateriële schade voor bijvoorbeeld onderwijzend personeel en de reparateurs van gemeentelijke diensten en openbare nutsbedrijven niet uit het oog verliezen.

Tot besluit van deze korte schets kan worden geconcludeerd dat de toenemende publiciteit rond het verschijnsel vandalisme niet zonder grond is: Het aantal vernielingen en de geleden schade zijn omvangrijk en de laatste jaren sterk gestegen. Een goede reden om een variatummer aan het onderwerp vandalisme te wijden.

¹ '... WHAM!!!' Rapportage ter voorbereiding van een campagne ter bestrijding van jeugd vandalisme in Oldenzaal. Oldenzaal, mei 1979.

² 'Vandalisme in Amsterdam', Bram van Dijk en Paul van Soomen, Amsterdam, 1980.

Vandalisme: een Anglo-Amerikaans perspectief*

door A. Cross

11

Onder vandalisme valt een hele reeks activiteiten. Het bestrijkt niet alleen de doelbewuste voorvallen van opzettelijke beschadiging maar ook de continue processen van gedachteloze en onverschillige behandeling van de fysieke omgeving, waardoor voorvallen, hoewel zij op zichzelf gering zijn, na verloop van tijd resulteren in wijdverbreide verwaarlozing en achteruitgang, die moeilijk onder controle te krijgen zijn en veel kosten opbrengen voor de gemeenschap. Het kost zowel de plaatselijke autoriteiten als de centrale overheid als het individu geld. Economisch gezien is het het schadelijkste misdrijf. Niemand wint erbij, iedereen verliest. Vandalisme kan ook leiden tot de dood van mensen, bijvoorbeeld wanneer verkeerslichten door vanden buiten werking zijn gesteld. Vandalisme heeft sociale en financiële kosten en de sociale kosten zijn fnuikend, of we ons nu wel of niet kunnen permitteren om de financiële kosten te voldoen. De werkelijke slachtoffers zijn niet de gebouwen, maar de mensen die erin leven en werken en we kunnen het ons niet veroorloven defaitistisch erover te zijn.

Noch in Engeland, noch in Amerika is de volledige omvang van het probleem bekend. Een nauwkeurige schatting kan niet worden gemaakt, maar het is duidelijk dat het cumulatieve effect van letterlijk miljoenen handelingen van destructie, waarvan de meeste op zichzelf gering zijn, veel ernstiger is dan het publiek beseft. Ook bij de poging om zelfs maar een ruwe schatting te maken doet zich een aantal problemen voor, zoals de mogelijkheid of onmogelijkheid om onderscheid te maken tussen werkelijke handelingen van vandalis-

* Dit is een verkorte weergave van: Vandalism: an Anglo-American perspective. In: Police studies, the international review of police development, 2e jrg., nr. 1, lente 1979, blz. 31-38.

me en gevallen van schade door intensief gebruik, verkeerd gebruik en ongelukken. Gebroken ruiten in een school suggereren altijd vandalisme, maar de oorzaak kan zijn dat er nergens plaats is om te voetballen op een veilige afstand van een gebouw. En een spelletje voetbal is niet leuk zonder een doel, dus is het dan vandalisme om doelpalen te schilderen op de muur van de speelplaats? En als de deuren van de klassen uit hun scharnieren vallen, zijn zij niet altijd ingetrapt; vaak kunnen zij niet tegen normaal schoolgebruik. Aan straatmeubilair zoals paaltjes, wordt dikwijls schade toegebracht door verkeersongelukken en niet door vandalen.

Toch is het van belang om goede registratie-procedures te hebben en er zeker van te zijn dat ieder voorval van vandalisme wordt geregistreerd, ondanks de moeilijkheid om opzettelijke en toevallige schade te scheiden. Te vaak wordt vandalisme weer hersteld tijdens het algemeen onderhoud en worden handelingen waarbij schade is toegebracht alleen als misdrijf geregistreerd als zij betrekking hebben op goederen van substantiële waarde. De schatting is dat slechts 3% van de gevallen van vandalisme in de officiële statistieken terecht komen. De totale kosten van vandalisme in de Verenigde Staten worden geschat op een miljard dollar per jaar en sommige bronnen zeggen dat dat aan de voorzichtige kant is; de politie zegt dat slechts een op de drie gevallen van vandalisme wordt aangegeven. Scholen zijn het meest het slachtoffer. De kosten van vandalisme in Amerikaanse scholen bedroegen in 1976 zeshonderd miljoen dollar en er wordt daar meer uitgegeven aan de gevolgen van vandalisme dan aan schoolboeken.

De beheersing

1. Het gebruik van materialen en installaties die vandalisme tegenwerken

In de Verenigde Staten en Engeland is de eerste verdedigingstactiek geweest om materialen te ontwerpen en te vervaardigen die tegen vandalisme bestand zijn en om die te gebruiken bij vervanging van beschadigde goederen en bij nieuwe constructies. Omdat het breken van glas het grootste probleem is, is

er een enorme ontwikkeling geweest van het gebruik van 'plastics' als substituut voor glas. Hoewel vandalen erachter zijn gekomen dat dergelijke produkten kunnen branden, blijven zij een goede bescherming bieden tegen het breken van ruiten van de hogere verdiepingen van schoolgebouwen. Het wordt ook gebruikt door vervoersmaatschappijen voor de ruiten van bussen en voor de zitplaatsen daarin, aangezien deze ook een dankbaar doelwit zijn van vandalen.

Wat het bekladden van muren betreft is men begonnen met het vervaardigen van chemische coatings die verwijdering vergemakkelijken en van betere schoonmaakmiddelen. Een aantal steden is begonnen met programma's van muurbeschildering als vorm van vermaak. Professionele kunstenaars en specialisten uit het jeugdwerk worden aangetrokken om met groepen jeugd te werken, het materiaal wordt verstrekt en de jeugd wordt ervoor betaald om de muren te beschilderen. Een dergelijk programma in Los Angeles blijkt effectief te zijn geweest: veel muurschilderingen bleven lange tijd onbeschadigd.

2. Alarmsystemen

De grootste zorg van schoolbesturen is de mogelijkheid dat een school bijna geheel wordt verwoest door vandalen die de school buiten schooltijd binnendringen. Om zich daartegen te beveiligen hebben veel scholen in de grote Amerikaanse steden alarmsystemen laten aanleggen. In Engeland is dit in mindere mate het geval. In beide landen bestaat er het probleem van het valse alarm en hoewel alarmsystemen een belangrijke rol kunnen spelen bij het beheersen van vandalisme, is er een duidelijke behoefte aan verbetering van de toepassing en het gebruik ervan.

3. Politietoezicht

Hoewel politiefunctionarissen in Engeland en Amerika zich ervan bewust zijn dat vandalisme een groot probleem is, kan het niet die aandacht krijgen die het nodig zou hebben, vooral niet in de grote steden van Engeland waar de politie te kampen heeft met onderbezetting. In Amerika is dit probleem wat minder acuut, omdat daar de salarissen veel hoger liggen en

er op de wachtlijst voor vacatures bij de politie veel geschikte personen voorkomen. Desondanks is er in de Verenigde Staten een enorme groei geweest van particuliere beveiligingsdiensten en van aanvullende politie-afdelingen wegens de toenemende criminaliteit, waaronder vandalisme. Zo heeft in 1952 de New York City Housing Authority een Housing Authority Police Department ingesteld, waar op het ogenblik 1933 mensen werken met de volledige status van agent, die sinds 1973 worden bijgestaan door patrouilles van de huurders. En de Board of Education in New York heeft dan wel geen eigen politie-afdeling, maar heeft wel tweeduizend bewakers in dienst voor de bewaking van hun 981 scholen.

4. Behandeling van de daders

Zowel in Engeland als in Amerika zijn de straffen waarmee de volwassen dader bedreigd wordt voldoende, hoewel de rechters vaak verweten wordt dat zij te licht straffen en men over het algemeen het gevoel heeft dat de vonnissen onvoldoende zijn. Bovendien worden er relatief weining vanden gepakt en nog minder vervolgd, vooral als het jeugdigen betreft, zoals meestal. Zij worden door de politie doorgestuurd naar instellingen die zich met de jeugd bezighouden en het slachtoffer heeft geen mogelijkheid van verhaal. In sommige gevallen wordt er door de politie alleen een proces-verbaal opgemaakt en wordt de jeugdige vandaal naar zijn ouders teruggestuurd. In enkele kleine steden in Amerika heeft men stappen ondernomen om hierin te voorzien door middel van strenge plaatselijke verordeningen. Deze stellen vandalisme strafbaar met een boete en/of een voorwaardelijke veroordeling. Bovendien zijn de ouders van veroordeelde vanden verantwoordelijk voor iedere boete of voorwaarde van teruggave die door de rechtbank wordt opgelegd. Dit schijnt effectief te zijn geweest en vooral invloed te hebben gehad op de ouders. Voor die tijd kwamen de ouders hun kind van het politiebureau halen en accepteerden zij het voorval als een deel van het volwassen worden van hun kind. Nu maken zij zich er druk over, omdat zij weten dat een veroordeling geld gaat kosten. In een plaatsje in Amerika was er in de

eerste twaalf maanden na het instellen van de verordening een vermindering van 20% van het aantal gevallen van vandalisme.

5. Het ontwerpen van de omgeving

De relatie tussen vandalisme en de manier waarop de omgeving is ingericht heeft al jaren de publieke belangstelling getrokken. Jane Jacobs en Oscar Newman hebben architecten en ontwerpers uitgedaagd om de implicaties voor de criminaliteit van hun ontwerpen in overweging te nemen. Men is er nu wel achter dat torenflats niet geschikt zijn voor gezinnen met kinderen en deze worden sinds 1969 ook niet meer gebouwd met geld van de overheid. Bij het bouwen van nieuwe wijken probeert men het effect te testen van een nieuw programma van misdaad-preventie, dat nieuwe benaderingen van en opvattingen over architectonische ontwerpen vertoont. Een voorbeeld daarvan is dat de omgeving wordt ingedeeld in zones, waarvoor de bewoners zich gemakkelijk verantwoordelijk voelen en waarbij de ramen zodanig worden geplaatst dat men de gemeenschappelijke gebieden zowel binnen als buiten kan overzien. Het is op dit moment nog niet mogelijk om het effect van dit programma te meten.

15

6. Het inschakelen en opvoeden van de gemeenschap

In 1969 had de Cortez Street School, een lagere school in Los Angeles, te kampen met een enorm misdaadprobleem. Vandalisme, geweldpleging en diefstal waren aan de orde van de dag. De school werd voor 95% bezocht door kinderen van Mexicaans-Amerikaanse ouders. De school was niet toegankelijk voor de ouders. Het spreken van Spaans werd tegengegaan en kinderen met taalproblemen werden dikwijls in te lage klassen geplaatst. Het schoolhoofd besloot in te grijpen. Hij volgde een Spaanse conversatiecursus en in de zomervakantie bezocht hij meer dan zeshonderd gezinnen om ze duidelijk te maken dat de Cortez school hun school was en dat het belangrijk was elkaar te leren kennen. Daarnaast organiseerde hij allerlei bijeenkomsten die tot doel hadden de ouders en de buurt bij de school te betrekken. In 1976 was het

vandalisme op school verdwenen. Het programma had gewerkt door de samenwerking van ouders, onderwijzers en buurt.

In St. Louis is een school met een 'vandalismedfonds', waarin iedere leerling ieder jaar een dollar stort. Al het vandalisme op school wordt uit dat fonds betaald en aan het eind van het jaar wordt er van het geld dat over is voor de kinderen iets georganiseerd. Op die manier worden de kinderen ontmoedigd om vandalistische handelingen te plegen en aangemoedigd om de school te beschermen tegen vandalisme van anderen. Dit bleek een succes en de kinderen leerden al op jonge leeftijd wat vandalisme kost.

Zowel in Engeland als in de Verenigde Staten zijn er meer van dergelijke voorbeelden van het inschakelen en opvoeden van de gemeenschap te vinden. In het algemeen kan ervan gezegd worden dat ze succes hebben.

16

Oplossingen voor vandalisme

Een voor alle gevallen geldende, simpele oplossing voor dit probleem is er niet. Een plan dat in de ene buurt het vandalisme heeft vermindert hoeft niet noodzakelijkerwijs ook in een andere buurt te werken. Vandalisme heeft vele facetten en wordt onder veel verschillende omstandigheden gepleegd. Er zijn verschillende benaderingen van het probleem mogelijk:

1. *Defaitisme*: het aanvaarden van vandalisme als onvermijdelijk. Het verwijderen of herstellen van het beschadigde goed of het laten zoals het is.

2. *Ombuiging*: het overreden van vandalen om hun aandacht op vervangende doelen te richten of om iets geheel anders te doen.

3. *Utilitaire preventie*: het beschermen van de goederen en proberen de daders op te sporen.

4. *Afschrikking*: het bereiken van een hoger opsporingscijfer en het opleggen van zwaardere straffen.

5. *Primaire preventie*: het aanpakken van de oorzaken van het probleem.

6. *Opvoeding*: het opvoeden van mogelijke daders en het publiek zover zien te krijgen dat het zich bezorgd maakt over de ernst van het probleem.

Defaitisme is niet de juiste oplossing. Zelfs als het goedkoper is om een beleid gericht op

herstel te volgen, dan zou toch steeds het bewijs van het werk van vandalen voortdurend zichtbaar zijn en het vooruitzicht van het niet herstellen van de schade en van het tolereren van een vieze, slordige en onooglijke omgeving is weerzinwekkend. Bovendien is het bekend dat het zien van kapotte of besmeurde dingen vandalen aantrekt. Het is daarom van groot belang om alles zo snel mogelijk te herstellen en schoon te maken. Een prijzenswaardig voorbeeld is Disneyland in Californië, waar geen rommel te zien is en geen tekenen van vandalisme te bespeuren zijn, ondanks het feit dat er dagelijks een paar duizend mensen rondlopen. Het kleine beetje rommel dat er ligt wordt door het personeel onmiddellijk opgeruimd. Het is interessant dat er daar geen alcoholische dranken worden geschonken. Dit zou de bewering kunnen staven dat alcohol en vandalisme met elkaar in verband staan en er geen alcoholische dranken moeten worden verstrekt bij publieke evenementen. Het overreden van vandalen om iets heel anders te doen hoort eigenlijk bij de opvoedkundige benadering. De theorie dat zij moeten worden overreed om vervangende doelen aan te vallen, is een aanvaarding van het feit dat de mens moet vernielen en valt als zodanig onder het defaitisme.

De derde benadering kan te stipt worden uitgevoerd en leiden tot scholen zoals die in de Verenigde Staten al bestaan met politieagenten die het gebouw met geweren bewaken en bij het wisselen van de klasuren op wacht staan, met afgesloten toiletten waarvoor men de sleutel op een kantoor moet halen en met een bibliotheek die niet door individuele leerlingen mag worden gebruikt, maar alleen door hele klassen met een speciale opdracht. Kortom meer een gevangenis dan een instelling om iets te leren. Toch is het noodzakelijk de gelegenheid voor vandalisme zoveel mogelijk te beperken en daartoe de juiste stappen te ondernemen. Zo kan aan tijdelijk leegstaande huizen en gebouwen, die tot de belangrijkste doelwitten van vandalen behoren, een bewoond aanzien gegeven worden door er gordijnen op te hangen in plaats van borden die aangeven dat het te koop is en dat vandalisme zal worden bestraft.

In 1748 werd Henry Fielding politierechter in Londen, en hevig verontrust door de omvang van de criminaliteit zocht hij naar middelen om de bestaande criminaliteit uit te roeien en uitbreiding ervan in de toekomst te voorkomen. Hij was van mening dat daarvoor drie dingen noodzakelijk waren: een sterke politiemacht, de actieve medewerking van de burgers en het verwijderen van de oorzaken van en de condities waaronder criminaliteit welig tiert. Bij het zoeken naar oplossingen van het probleem van het vandalisme meer dan tweehonderd jaar later zijn deze drie punten nog steeds essentieel. Zij zijn onderling van elkaar afhankelijk en zij combineren de preventie-, de afschrikings- en opvoedingsbenadering. Er is wel gezegd dat de grootste afschrikwekkende werking uitgaat van het feit dat de potentiële dader zich ervan bewust is dat hij vermoedelijk gepakt zal worden. Bij de Engelse politie ligt het opsporingscijfer gemiddeld echter net boven eenderde en heeft vandalisme vergeleken met andere misdrijven een lage prioriteit. De sterkte van de Engelse politie is toegenomen in verhouding tot de bevolking, maar niet in verhouding tot het aantal aangegeven misdrijven (een vervijfvoudiging in dertig jaar). De condities van het werk, met name wat het salaris betreft, zijn onaantrekkelijk geworden en er zijn ernstige problemen van onderbemannings in de grote stedelijke agglomeraties, waar vandalisme het meest voorkomt. In die gebieden zou meer politie moeten worden ingezet in verhouding tot andere minder dichtbevolkte gebieden. Bovendien zou er gebruik moeten worden gemaakt van aangepaste politietechnieken. Dit zal echter gepaard moeten gaan met een algehele reorganisatie van de politie en met een oplossing voor het probleem van de onderbemannings. Het is duidelijk dat de sterke politiemacht die Henry Fielding bepleitte op het moment niet bestaat.

De bestraffing moet passend zijn voor het gepleegde feit en het gevoel overheerst dat de rechters, terwijl de wet voorziet in adequate straffen en compensatie, dikwijls te clement zijn ten opzichte van vandalen. De jonge mensen worden zich er steeds meer van bewust dat, als zij een misdrijf plegen, de kans dat

zij ontdekt worden klein is en bovendien dat, als dat wel het geval is, zij zich geen echte zorgen over de straf hoeven te maken. De wetgeving heeft de macht van de rechters beknot en de situatie verergerd. De kinderrechters zouden die macht terug moeten krijgen. Aan volwassen daders zouden de rechters strengere straffen moeten opleggen en zij zouden hun macht om compensatie te eisen tot het uiterste moeten benutten.

Fielding zei dat de medewerking van het publiek noodzakelijk was, maar de 'zwijgende meerderheid' verbreekt het stilzwijgen maar heel zelden. Hun geweten moet worden wakker geschud en hun apathie beëindigd. Door middel van campagnes via de massamedia zouden zij zich bewust moeten worden van de schadelijke gevolgen voor hun gemeenschap, zowel financieel als wat betreft de omgeving. Daarvoor zijn goede registratieprocedures vereist, zodat er een betrouwbare schatting kan worden gemaakt en zinvolle cijfers kunnen worden verspreid.

19

Het grootste gevaar voor de maatschappij wat de criminaliteit betreft is het gebrek aan interesse van de burgers. De politie verwacht geen interventie van de burgers, vooral niet wanneer er ietsel kan worden toegebracht, maar de burgers zouden belangstelling moeten hebben voor de schade die aan goederen van een ander wordt toegebracht. Bovendien zouden zij erop ingesteld moeten zijn om iedere informatie te geven die kan leiden tot de aanhouding van personen die zich crimineel gedragen. Ouders zouden meer belangstelling voor en contact met hun kinderen moeten hebben. Zowel in Engeland als in Amerika weten politieagenten echter uit ervaring dat veel ouders de neiging hebben om hun eerdere gebrek aan belangstelling te proberen goed te maken door hun kind tegenover de politie te verdedigen en de politie zelfs aan te vallen. Ouders moeten in hun opvoeding hun kinderen wijzen op het probleem van het vandalisme, op de noodzaak om goederen te respecteren en zich interesseren voor hun activiteiten. Over de oorzaken van vandalisme en de omstandigheden waaronder het veel voorkomt kan worden opgemerkt dat er bij het ontwerpen van woonwijken niet moet worden bezuinigd

op factoren die de leefbaarheid bevorderen. Architecten en ontwerpers zullen meer rekening moeten houden met de geschriften van Oscar Newman en Jane Jacobs. Er kunnen veel stappen worden genomen om het vandalisme te verminderen. Om het te voorkomen is het echter noodzakelijk erin te slagen de sociale onverschilligheid en apathie te bestrijden en zich te verzetten tegen het verlies van de waarden van gemeenschap, buurt en gezin. Het probleem is ingewikkeld en vereist de gezamenlijke inspanning van iedereen die ermee te maken heeft.

Onderzoek van een complex sociaal probleem: vandalisme in Engeland

door S. Strainforth en T. Twyman*

Technieken van sociaal en marktonderzoek worden in toenemende mate gebruikt om informatie te verzamelen op gebieden van beleidsvorming, die meer omvattend en complexer zijn dan de gebieden, waarvoor dat gewoonlijk gedaan werd. De reden hiervoor is ondermeer, dat maatschappelijk beleid democratischer wordt, met andere woorden dat er intensiever gezocht wordt naar begrip van de noden, de overtuigingen en het gedrag van de burger, in plaats van dat vertrouwd wordt op de beperkte ervaring van de beleidsmakers en de zogenaamde algemene opinie, zoals die in de media wordt weergegeven.

Het onderzoek dat hier besproken wordt, is georganiseerd door het (Britse) ministerie van Binnenlandse Zaken en het doel ervan was te bekijken of reclame en publiciteit een rol kunnen spelen bij het bestrijden van vandalisme. Het onderzoek is in een aantal afzonderlijke fasen verricht:

1. Literatuurstudie.
2. Reactie van het publiek op verschillende benaderingen van reclame.
3. Kwalitatief onderzoek naar gedrag en attitude van vandalen.
4. Bevolkingsonderzoek naar ervaringen, overtuigingen en houdingen t.a.v. vandalisme.
5. Evaluatie van de invloed van een experimentele tv-campagne.

1 Literatuurstudie

Een overzicht is gemaakt van literatuur over vandalisme en de mogelijke effecten van publiciteit daarop. Ook is aandacht besteed

* Dit is een verkorte weergave van: Researching a complex social problem: vandalism in the UK. In: European Research, mei 1980, blz. 99-112. (paper dat oorspronkelijk werd gepresenteerd op het 22e ESOMAR-congres gehouden in september 1979 in Brussel).

aan literatuur over criminaliteit in het algemeen. Een praktische definitie van vandalisme was afkomstig van Cohen, die vandalisme omschreef als 'de onwettige vernieling of beschadiging van andermans eigendom'. Bepaalde handelingen zijn echter binnen zekere grenzen gesanctioneerd. Een tak van een heg snijden kan acceptabel zijn op het platteland maar is dat niet in een stadspark. Hiernaast kan schade toebrengen gerechtvaardigd zijn in noodgevalen. In de literatuur wordt vervolgens onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten vandalisme, zoals vandalisme als spel tegenover een ernstiger vorm, vaak gepleegd door mensen die ook anderszins crimineel gedrag vertonen. Uit verschillende studies kwam naar voren, dat vandalen overwegend van het mannelijk geslacht zijn en vooral te vinden zijn in twee leeftijdsgroepen, nl. rond de tien jaar en tussen de 14 en 15 jaar.

22

Verder bleek, dat bouwkundige en omgevingsaspecten en ook de controleerbaarheid van gebieden door de bewoners, de aantrekkelijkheidsgraad van objecten voor vandalisme bepalen. Dit is de basis van het begrip 'verdedigbare ruimte' (defensible space), die bestendig zou zijn tegen vandalisme. Ook bestaat er een samenhang tussen de kwetsbaarheid van de omgeving en druk in de richting van vandalisme binnen de gemeenschap. Het aantal kinderen in een gebied is bijv. een belangrijke factor. Naar schatting wordt in Engeland 90% van alle vandalisme gepleegd in groepsverband. Dit zijn echter meer gelegenheidsgroepen dan georganiseerde bendes. Zulke groepen kunnen een bron vormen, waaruit prestige verkregen kan worden via anti-sociaal gedrag, hetgeen moeilijk verkregen kan worden bij andere gelegenheden, bijv. op school, via sociaal aanvaardbare middelen.

Alhoewel in de literatuur wél het een en ander te vinden is omtrent sociale bijverschijnselen van afwijkend gedrag en soms vandalisme, werd betrekkelijk weinig gevonden over de werkelijke motivatie tot en bevrediging van vandalisme. Kennis hierover leek belangrijk als achtergrondinformatie voor het opstellen van een campagne, die zich rechtstreeks zou moeten richten tot de vandaal. Cohen noemt opvoeding en publiciteit als een van de moge-

lijke wegen waarlangs vandalisme bestreden kan worden. Hij verwijst hierbij naar acties, die slechts vaag appelleren aan een grotere sociale verantwoordelijkheid en samenwerking. Deze worden vaak ondersteund door informatie over de kosten en de gevolgen. Zulke acties hebben weinig aantoonbaar effect gehad. De conclusie was dat onderzocht moest worden, wat de bevolking onder vandalisme verstaat, hoe zij het ervaart en welke waarden met betrekking tot zorg voor de onmiddellijke omgeving ouders op kinderen overbrengen. Ook moest een antwoord verkregen worden op de vragen hoe vandalen hun daden ervaren, in welk verband hun activiteiten plaatsvinden en hoe zich dit tot gedrag en perceptie van vergelijkbare niet-vandalistische groepen verhoudt.

2. Reactie van het publiek op verschillende benaderingen van reclame: een verkennend onderzoek

23

Voor dit onderzoek werden zes bestaande tv-commercials gebruikt. In drie daarvan werd de vandaal belachelijk gemaakt. In de vierde zag je een echtpaar, dat zich niet bewust was van de activiteiten van hun zoon, in de rechtszaal. De laatste twee films lieten ernstige gevolgen, waaronder verwonding en dood, zien. Na vertoning van deze films werden diepte-interviews gehouden met 36 volwassenen. Hieruit bleek dat men er sterk vóór was reclame-campagnes te gebruiken in de strijd tegen vandalisme. Men vond dat de doelgroep van iedere afzonderlijke advertentie duidelijk herkenbaar moest zijn, d.w.z.: kinderen, ouders of voorbijgangers. Men was het eens met de boodschap 'weet wat je kinderen doen', maar men stond ambivalent tegenover andere aanbevolen acties. Men had een alibi nodig om in te kunnen grijpen, omdat men bang was voor bemoeizuchtig te worden aangezien, en aan de andere kant twijfelde men aan het nut ervan, omdat gevreesd werd dat de politie erbij halen geen resultaat zou hebben en persoonlijke tussenkomst riskant zou zijn.

3. Een kwalitatieve studie onder vandalen en vergelijkbare groepen

Voor dit gedeelte van het onderzoek werden 51 diepte-interviews gehouden en acht groeps-

gesprekken gevoerd met jongens van acht tot zestien jaar. Hiervan was een gedeelte weinig en een gedeelte sterk geneigd tot vandalisme. Hiernaast werden interviews gehouden met meisjes en ouders. Verder waren o.a. onderwijzers op de desbetreffende scholen en een aantal deskundigen geïnterviewd.

De resultaten duiden erop dat de manier waarop vandalen hun daden ervaren sterk afhankelijk is van de sociale context en van de situatie, waarin zij gepleegd zijn. Het lijkt erop dat vandalisme in zijn algemeenheid gepleegd wordt door jongens in groepsverband en dat het deel uitmaakt van hun bredere ontspannings- en spelactiviteiten.

De vormen variëren naar gelang de leeftijd. Zo maakt voor de jongere leeftijdsgroepen vandalisme vaak deel uit van 'onderzoekend' spel. Tussen de leeftijd van ongeveer elf en zeven lijkt het vaak een onderdeel te zijn van meer georganiseerde spelletjes, waarbij het eveneens niet in de eerste plaats in de bedoeling hoeft te liggen schade te veroorzaken. Wanneer ze de puberteit naderen is vandalisme een antwoord op een 'uitdaging', waarbij het een middel is om zichzelf te bewijzen tegenover leeftijdgenoten. Bij degenen die minder geneigd waren tot vandalisme werd de druk van leeftijdgenoten getemperd door waarden, die van de ouders geleerd waren, waardoor het weerstaan van de uitdaging eenvoudiger was. Onder de ouderen (twaalf tot zestien jaar) leek het vaak een antwoord te zijn op verveling.

De primaire motivatie tot vandalisme is waarschijnlijk in veel gevallen de noodzaak de mannelijke stoerheid te bewijzen. Stoerheid werd door de meesten, waaronder ook degenen die minder vandalistisch waren, positief gewaardeerd. Impliciet speelde opwindning vaak een rol. Het er vandoor gaan en de spanning van het achterna gezeten worden gaven vaak de grootste voldoening. Bij de jongeren ging het vooral om zintuiglijke voldoening, zoals het gerinkel van glas, terwijl de motivatie bij ouderen vooral lag in het creëren van situaties, die bij de slachtoffers ergernis zouden opwekken. Degenen, die niet zo geneigd waren tot vandalisme waren zich in grote mate bewust van de gevolgen voor anderen en de gemeenschap in het algemeen. De anderen hadden dit minder,

maar waren in hoofdzaak bezorgd over de persoonlijke consequenties. De mate waarin iets afgekeurd werd was vaak rechtstreeks gerelateerd aan de kans om gepakt te worden en de mogelijkheid, dat ouders gedwongen zouden worden om de schade te vergoeden, hetgeen op zijn beurt zou leiden tot persoonlijke straf. De rol die ouders en in mindere mate de rol, die de school speelt bij het aanleren van deze waarden is een aspect, waarmee rekening gehouden zou moeten worden bij een poging om waarden te veranderen via reclame. Met name de relatie met de ouders scheen van bijzonder belang voor de vorming van het waardenpatroon. Degenen die minder geneigd waren tot vandalisme zeiden dat hun vaders erg betrokken waren bij hun vrijetijdsactiviteiten of de interesses van hun zoon actief steunden. Degenen die meer geneigd waren tot vandalisme bleken soms ambivalente relaties met hun vader te hebben, een vader die zij vooral zagen als een autoritaire figuur, die straffen uitdeelde.

Verder bleek, dat naarmate men vandalistischer was vergroting van de pakkans effectiever werd geacht. De anderen zagen meer heil in het verantwoordelijk stellen van de ouders, mogelijkerwijze via het opleggen van hoge geldboetes. Specialisten en ouders stelden zichzelf vaak verantwoordelijk en waren van mening dat ouders in grotere mate dan nu het geval is afschrikkende maatregelen kunnen nemen. Daarnaast zag de groep van volwassenen ook meer in het nemen van maatregelen in de geest van een effectievere planning en betere vrijetijdsvoorzieningen.

De vandaal er meer bewust van maken dat hij gepakt kan worden leek derhalve een gunstige benadering voor een reclamecampagne, hoewel dat op de lange termijn slechts effect zal hebben wanneer de pakkans in werkelijkheid niet te klein is. In het algemeen kan geconcludeerd worden dat een op ouders gerichte campagne, waarbij op de consequenties voor het individu alsook voor de gemeenschap gewezen wordt, een positief resultaat kan hebben.

4. Bevolkingsonderzoek

Het doel was ervaringen, overtuigingen en houdingen van verschillende groepen uit de

bevolking te onderzoeken. Een getrapte willekeurige steekproef van zevenhonderd personen van achttien jaar en ouder werd benaderd met behulp van een vragenlijst. Hiervóór werd eerst een beperkte kwalitatieve studie gedaan naar hetgeen onder vandalisme verstaan werd en naar het taalgebruik in dezen, ten behoeve van het ontwerpen van de vragenlijst.

In eerste instantie probeerde men er achter te komen in hoeverre respondenten spontaan te kennen gaven of vandalisme of schade aan bezit hen met zorg vervult. In antwoord op de vraag *wat mensen wel en niet beviel aan hun omgeving* zeiden de meesten (61%) parken, open plaatsen en het platteland prettig te vinden. Vervolgens noemde men winkelfaciliteiten, de buurtbewoners en een rustige omgeving (31%). Onaangename zaken werden minder genoemd. De meest genoemde waren de kwaliteit van openbaar vervoer (21%), geluidsoverlast en ook verschillende verwijzingen naar asociaal gedrag (waaronder beschadigingen van eigendommen). Vandalisme werd door slechts 3% spontaan genoemd.

Daarna werd aan respondenten gevraagd *van op een lijst vermelde problemen de ernst aan te geven* voor wat betreft de *eigen omgeving*. Na het gebrek aan werkgelegenheid ter plaatse kwam beschadiging als op één na meest genoemde probleem uit de bus (67%). Het werd door 31% een ernstig probleem genoemd. De cijfers m.b.t. vandalisme lagen iets lager. Ongeveer één derde van de respondenten gaf echter een verschillende waardering m.b.t. beschadiging aan de ene kant en vandalisme aan de andere kant, daarmee bevestigend dat het voor velen verschillende begrippen waren. Verder werd de respondenten gevraagd uit een aantal hen voorggelegde problemen, de drie ernstigste te kiezen, voor wat betreft het *hele land*. Vandalisme vond meer dan een kwart een ernstiger probleem dan de kosten van levensonderhoud. Op de plaatsen echter, waar vandalisme in werkelijkheid een groot probleem was werd dit als minste genoemd, eenvoudig omdat respondenten daar nog zoveel andere problemen hadden, die voor de drie ernstigste in aanmerking kwamen. De meesten vonden vandalisme ernstiger dan slechts het beschadigen van eigendommen. Graffiti werd bijv. vanwege het onbeduidend

karakter ervan niet als vandalisme beschouwd. Een en ander heeft belangrijke implicaties voor een publiciteitscampagne, in die zin dat door het onzorgvuldig gebruik van de term (die voor de bevolking op iets ernstigers duidt dan in het algemeen bij sociologische definities van dit verschijnsel naar voren komt) ouders misschien niet zouden erkennen dat dit op hun kinderen slaat.

Vervolgens is gevraagd een aantal *asociale gedragingen van onbeduidend tot ernstig te classificeren* en aan te geven of men de desbetreffende handeling als vandalisme beschouwde. Als meest ernstige vormen van vandalisme werden gezien: beschadiging van telefooncellen (87%), liften in flats (78%), het ingooien van ruiten (74%) en vernielingen in bus of trein (72%). Schrijven op muren werd slechts door 13% van de bevolking als echt ernstig beschouwd. Van beschadiging van telefooncellen wisten veel mensen dat het in de eigen buurt voorkwam, maar men had zelden gehoord van beschadigde liften in de omgeving. 22% Zei gezien te hebben, dat planten of bomen beschadigd werden, maar alle andere vormen van beschadiging werden minder vaak waargenomen. De meeste mensen hadden het idee dat vandalen ouder zijn dan de werkelijkheid laat zien. Op de vraag *wat respondenten zouden ondernemen wanneer ze getuige waren van vandalisme*, antwoordden de meesten in geval van vernieling van een telefooncel de politie te zullen waarschuwen. Een groot aantal beweerde zelf te zullen ingrijpen. Een kwart wilde de kinderen echter geen moeilijkheden bezorgen door naar de politie te gaan en verder was men vaak van mening, dat de politie toch niet veel zou kunnen doen.

De aanbevolen straffen voor het meest ernstige feit (telefooncel) waren: een waarschuwing door de politie (41%), gevolgd door een gerechtelijke vervolging (28%). Slechts 17% koos voor lijfstraffen, wat in tegenspraak is met de beweringen, die soms in de media verschijnen en gebaseerd zijn op een suggestieve manier van vragen stellen. Eén derde van de ondervraagden zei persoonlijk *ongemak van vandalisme* te hebben ondervonden en dat had dan nog meestal betrekking op een geringe schade.

Ook is een aantal vragen gesteld over *opvattingen en attitudes van de bevolking t.a.v. vandalisme*. De meesten zijn het eens met de stelling, dat vandalisme verergert, dat het de belastingbetaler veel geld kost en dat het je kwaad maakt. Aan de andere kant vond twee derde, dat het in hun buurt geen ernstig probleem was en één derde vond dat de media het probleem overdreven. Verder zou een kwart van de bevolking zich twee keer bedenken alvorens 's avonds alleen uit te gaan.

Er is verschil van mening over de relatie tussen vandalisme en ernstiger misdrijven. Velen kunnen zich voorstellen dat het veroorzaken van schade opwindend is. Men heeft de neiging om snel in te stemmen met een willekeurige plausibele oorzaak of remedie, maar gevraagd uit zich zelf een mening over oorzaken te geven, worden vele niet genoemd. De voornaamste schuldigen die spontaan genoemd zijn, zijn ouders en het gebrek aan faciliteiten, terwijl populaire oorzaken zoals verminderde morele normen, de media en onvoldoende bestraffing zelden worden genoemd.

Tenslotte kwamen belangrijke verschillen naar voren tussen onderdelen van de totale bevolking, waarvan er hier twee genoemd worden. Vandalisme was een ernstiger probleem in de binnensteden en onder bewoners van goedkope flats in de stad in het bijzonder. De jonge volwassene heeft andere opvattingen dan de rest, geeft een grotere prioriteit aan meer faciliteiten in de buurt en wijst het ontbreken van deze faciliteiten als oorzaak aan.

Uit het onderzoek onder vandalen kon de conclusie getrokken worden, dat publiciteit gericht op verandering van waarden op lange termijn effect kan hebben en publiciteit, waarbij de nadruk gelegd wordt op de pakkans op korte termijn resultaten kan opleveren. Publiciteit kan op de steun van het publiek rekenen. Verder bleek het publiek verkeerd ingelicht omtrent een aantal aspecten van vandalisme, zoals de leeftijd van de vandaal. Er scheen een gebrek aan gevoel van persoonlijke verantwoordelijkheid te bestaan, immers hoewel schade aan omgeving betreurd werd, werden de destructieve daden van kinderen niet altijd serieus genomen. Ook hier kan publiciteit een rol van betekenis spelen. De mensen kunnen beter

geïnformeerd worden, oorzaak (gebrek aan ouderlijk toezicht) en gevolg (beschadigingen) kunnen duidelijk gemaakt worden en er kan nadruk gelegd worden op persoonlijke verantwoordelijkheid.

5. Invloed van een experimentele tv-campagne

De meest belovende doelgroep leek de groep jongens tussen de negen en dertien jaar die in theorie het meest gevoelig zijn voor ouderlijke invloed. Ze zouden gewezen moeten worden op de kosten en gevolgen van vandalisme en de indruk zou versterkt moeten worden (vooral m.b.t. de meelopers) dat de pakkans groter is dan ze denken en in de tweede plaats zou hun bezorgdheid over de reactie van de ouders versterkt moeten worden. Hiernaast zouden ouders gewezen moeten worden op de gevaren van vandalisme om ze tot actie te bewegen ter voorkoming daarvan. Ze zouden aangespoord moeten worden om controle op hun kinderen uit te oefenen. Op grond hiervan werden de volgende films gemaakt: 'Politiebezoek', waarin de reactie getoond wordt van een jongen en zijn ouders bij een bezoek van de politie en 'Huiskamer', die gericht was op de ouders en waarin een groep jongens te zien was, die de huiskamer thuis aan het vernielen waren. De films werden in de Lancashire Televisie-regio in twee korte perioden herhaaldelijk uitgezonden: 'Politiebezoek' 69 maal en 'Huiskamer' 57 maal. Voor de evaluatie van de campagne moesten vier soorten veranderingen gemeten worden. In hoeverre herinnert men zich de advertentie en de inhoud, zoals leeftijd van vanden en ouderlijke verantwoordelijkheid. Verandert de mate van toezicht van ouders op hun kinderen. Wijzigt zich het gedrag, d.w.z. vandalistisch gedrag. Heeft de campagne invloed gehad op waarden, waren ouders na de campagne eerder de mening toegedaan, dat verandering in houding en gedrag bij henzelf vandalisme zou kunnen doen afnemen. Om deze veranderingen te meten werden drie evaluatie-onderzoeken uitgevoerd:

a) Uit de statistieken m.b.t. vandalisme kon niet de conclusie getrokken worden, dat een daling had plaatsgevonden van het aantal vandalistische activiteiten. Aan de andere kant mag ook niet geconcludeerd worden, dat de

campagne in dit opzicht geen enkel effect heeft gehad, omdat het bijzonder moeilijk is, vanwege de onbetrouwbaarheid van het materiaal en andere storende invloeden, het effect van één enkele campagne vast te stellen.

b) Hiernaast is aan personen uit de bevolking van zowel de gebieden waar de uitzendingen te zien zijn geweest als ook van een aantal controle-gebieden gevraagd vandalisme te registreren binnen een nauwkeurig omschreven gebied en in een bepaalde periode. Deze mensen werden geworven op basis van gebleken betrouwbaarheid. Over het geheel genomen werkte deze benadering goed. Interpretatie van de resultaten (de hoeveelheid vandalisme in de controle-gebieden nam in grotere mate af dan in de test-gebieden!) was echter niet goed mogelijk vanwege de grote variatie over de gehele periode van de hoeveelheid geregistreerde vandalisme. Het was niet duidelijk of de oorzaak gezocht moest worden bij de observatoren of in het verschil tussen de geobserveerde gebieden. Dit is te wijten aan het feit dat een te klein aantal observatoren was geselecteerd en een te klein aantal gebieden werd geobserveerd. Verder speelden weersomstandigheden (sneeuw in het controle-gebied) ook een grote rol en was de observatie-periode vóór de campagne te kort.

c) Tenslotte is de attitude en cognitie m.b.t. vandalisme voor en na de campagne gemeten. Hiervoor werden driehonderd ouders van jongens met een leeftijd van negen tot dertien jaar ondervraagd. Aangezien de op ouders gerichte campagne zich in hoofdzaak concentreerde op de noodzaak tot ouderlijk toezicht, was dit het voornaamste onderwerp van onderzoek. Ook is geprobeerd ouderlijke overtuigingen en houdingen en de bekendheid met de t.v.-uitzendingen te onderzoeken en tevens gegevens te verzamelen over het gedrag van de kinderen.

Van de ouders had 96% de t.v.-uitzendingen gezien en 85% kon een accurate beschrijving geven van één van de twee commercials. 'Politiebezoek' werd als waarschuwing aan de ouders opgevat om in de gaten te houden wat hun kinderen uitspoken en zich te realiseren, dat ze schade kunnen veroorzaken. Het werd echter niet altijd gezien als een waarschuwing

aan eigen adres, maar één aan andere ouders. 'Huiskamer' werd beschouwd als een algemene illustratie van vandalisme en de noodzaak tot ouderlijke controle. De boodschap van deze laatste film is niet helemaal overgekomen. Men was na de campagne eerder bereid om toe te geven kinderen alleen thuis te laten. Verder was het effect dat ouders beweerden, dat:

- ze beter op de hoogte waren van wat hun kinderen aan het doen waren,
- hun kinderen vaker op de voorgeschreven tijden thuis waren,
- ze er vaker voor zorgden, dat er toezicht was bij een aantal vrijetijdsactiviteiten,
- ze het belangrijker vonden om hun kinderen duidelijk te maken, dat eigendommen niet beschadigd mogen worden,
- er uitgebreider met kinderen gepraat werd over een aantal vandalistische activiteiten.

Het vertrouwen van ouders in hun eigen onder-richt aan kinderen omtrent sociaal gedrag bleek door de campagne in het geheel niet geschokt te zijn. Hierbij kan opgemerkt worden, dat dit niet snel toegegeven zal worden. Men vond het ook niet waarschijnlijk dan voor de campagne, dat eigen kinderen bij vandalisme betrokken zouden zijn.

In zijn geheel had de campagne een grote invloed, maar de zichtbare effecten op ouderlijk toezicht waren klein en moeilijk te onderscheiden van seizoeninvloeden. Het leek er echter op, dat sommige ouders iets meer met hun kinderen waren gaan praten en inzagen dat ze zich er beter van op de hoogte moesten stellen wat hun kinderen aan het doen waren. De afwezigheid van enig wezenlijk effect werd met enige teleurstelling ontvangen. Gezien echter het feit, dat vandalisme een lange termijn probleem is en verhoogd ouderlijk toezicht alleen al belangrijke wijzigingen in sociale gewoonten met zich meebrengt, kan men zich afvragen of resultaten op korte termijn, uitgezonderd een vergroot bewustzijn van het probleem, redelijkerwijs verwacht hadden mogen worden via een kort lopende campagne.

Voetbalsupporters met de trein*

door V. Mart**

Inleiding

Op iedere zaterdag in het voetbalseizoen — van eind augustus tot eind april — is het merendeel van de Britse politie belast met het handhaven van de orde onder het publiek, zowel in als buiten de voetbalstadions. Dit is geen onbekend verschijnsel. Maar het huidige gedrag van vele supporters vereist een adequater en directer optreden van de politie. Het afgelopen decennium zijn de uitbarstingen van gewelddadige ongeregeldeheden zodanig toegenomen, dat bij optreden van de politie bij wedstrijden een organisatie en planning vereist is, vergelijkbaar met een noodsituatie. Geen club bezit een schare supporters die meer geneigd is tot vandalisme dan andere clubs, doch zeker is dat bepaalde verenigingen in dit opzicht voortdurend de voorpagina's halen. Steeds is er nu bij de meeste wedstrijden een fanatiek groepje waarvan het gedrag niet precies voorspelbaar is. Maar steevast, op een geschikt moment, hitst het de zaak op en lokt tegenactie uit, zowel tijdens als na de wedstrijd. De aantallen toeschouwers bij wedstrijden zijn niet wezenlijk veranderd door de jaren heen, wel hun gedrag. Door de voortdurende uitbarstingen van vechtpartijen en ongeregeldeheden tussen rivaliserende supporters, zijn de clubs overgegaan tot het aanbrengen van zware afscheidingen rond de tribunes van bezoekende supporters. Ook de politie beschouwt het nu als een normale taak om rivaliserende groepen te begeleiden van en naar de bussen en treinen. Het is moeilijk te begrijpen waarom de emoties van voetbalsupporters deze vormen hebben aangenomen.

* Dit is een verkorte weergave van: Football supporters by rail.

In: Police Journal, 52e jrg., nr. 2, april/juni 1979, blz. 154—161.

** De auteur is hoofdinspecteur van de British Transport Police.

Ongeacht de vele theorieën hierover, is het de taak van de politie supporters in bedwang te houden, of hun gedrag nu voortspruit uit frustraties, enthousiasme of pure baldadigheid. De voetbalsupporters bevinden zich niet alleen rond de velden. Ook elders is het noodzakelijk dat de politie op soortgelijke wijze als in de directe omgeving van de stadions wordt ingezet. Het betreft hier het vervoer van en het toezicht op duizenden mensen uit het gehele land, die per trein naar de wedstrijden gaan. Behalve de Britse Spoorwegen (British Rail), is ook de spoorwegpolitie (Transport Police) betrokken bij de organisatie van dit vervoer. De politie wordt bij deze grootscheepse operatie ingezet zowel in de treinen als op de stations. Het aantal agenten per trein en per station is afhankelijk van het verwachte aantal bezoekers. Dit kan betekenen dat manschappen uit andere korpsen aanzienlijke afstanden moeten afleggen om elders assistentie te verlenen.

Vanzelfsprekend geeft dit problemen met overwerk, aantal pauzes, etc., en met het afmelden op verschillende punten aan het einde van de dag. Bij het bespreken van de organisatie voor een wedstrijddag met collega's uit andere afdelingen, blijkt een grote onbekendheid met de richtlijnen voor treinen en stations die door de spoorwegpolitie worden aangehouden. Algemene regel is dat de plaatselijke politie aankomende supporters begeleidt van het station naar het stadion en terug, na beëindiging van de wedstrijd. Weinig schijnt bekend te zijn over de gang van zaken op de stations en in de treinen. In het navolgende wordt uiteengezet hoe de spoorwegpolitie op deze wedstrijddagen wordt ingeschakeld en hoe de Britse Spoorwegen de duizenden supporters door het land tracht te vervoeren.

Vervoer van supporters op drie manieren

1. Gehuurde treinen

Een club, haar supporters of eventueel een andere groep, huurt een trein. De huurder heeft een exclusief gebruik van de trein. De huur voor de reis heen en terug wordt in rekening gebracht. De desbetreffende organisatie distribueert de kaartjes en sluit een contract af met de Britse Spoorwegen. De organiserende partij

zorgt gewoonlijk voor een begeleider die toeziet op een ordelijk verloop van de reis. De politie reist tevens mee indien dit noodzakelijk is bij vertrek of op verzoek – en dan tegen betaling – van de huurder.

2. Speciale, door de Britse Spoorwegen financieel gesteunde treinen

Deze treinen stellen de Spoorwegen beschikbaar uitsluitend met het oogmerk supporters te vervoeren tegen een gereduceerd tarief. Er is slechts één klasse en restauratie is niet aanwezig. De politie reist mee, gewoonlijk vier tot tien man sterk, afhankelijk van het aantal reizigers.

3. Treinen volgens de normale dienstregeling

Deze treinen rijden volgens het spoorboekje en bestaan dus meestal uit twee klassen en eventueel een restauratie. Gewoonlijk worden door kleine groepen supporters plaatsen en bloc gereserveerd. De politie reist mee indien men dit noodzakelijk acht.

34

Iedere zaterdag in het voetbalseizoen rijden zo'n twintig tot dertig speciale treinen, elk met een capaciteit van vijfhonderd personen, plus talloze gehuurde treinen. Men schat dat op deze wijze meer dan 15.000 supporters worden vervoerd, zowel voor als na afloop van de wedstrijden.

De politie heeft dan ook niet alleen voor de aftrap handen vol werk, doch tevens lang na het laatste fluitsignaal en het leegstromen der stadions. Er zijn aanzienlijke stromen supporters, vooral tussen de stations in Londen of in een andere regio waar zich meer dan één club uit een hogere divisie bevindt. Vooral hier heeft de politie de meeste problemen.

Stromen in het voetbalverkeer

1. De stroom bij het station voor de wedstrijd

Het gaat hier om de gang der supporters van en naar het station voor de aanvang van de wedstrijd. Veel factoren beïnvloeden de omvang van deze stroom. Bijvoorbeeld het aantal clubs in een regio en hun posities op de ranglijst zijn indicaties voor verwachte aantallen reizende

supporters. De politie dient hier ingezet te worden bij:

- a. het opstellen van de supporters in rijen* voor de speciale en gehuurde treinen
- b. het toezicht bij de kaartcontroles en loketten
- c. het handhaven van de openbare orde op perrons, restauraties, bars, wachtkamers, etc.
- d. de organisatie voor de begeleiding van aankomende supporters naar het stadion
- e. het voorkomen van confrontaties tussen rivaliserende supporters
- f. het doorgeven van informatie over aantallen supporters in vertrekkende en aankomende treinen die rijden volgens de normale dienstregeling, opdat eventueel politie mee kan reizen.

Deze stroom vanaf de stations begint in het algemeen enige uren voor de aanvang en voegt zich geleidelijk bij de rijen voor het stadion. De spits voor het stadion ligt zo'n zestig minuten voor de aanvang van de wedstrijd. De stroom vanaf het station heeft z'n piek eerder.

Gewoonlijk biedt de stroom toeschouwers voor de wedstrijd geen problemen. De stemming zit er goed in, men verwacht een plezierig kijkspel. Afgezien van een kleine minderheid die in kennelijke staat is, ondervindt de politie weinig moeilijkheden.

2. De reis naar de wedstrijd met de trein

Het betreft hier het vervoer van de supporters naar de stations van bestemming. De gehuurde treinen bieden opmerkelijk weinig moeilijkheden, zowel heen als terug. De begeleiders oefenen voldoende controle uit en de samenwerking met de politie is goed.

De speciale treinen heen vereisen een andere benadering door de politie. Voor een ordelijk verloop bij het instappen moet resoluut en efficiënt worden opgetreden. Een baldadige minderheid kan moeilijkheden veroorzaken, vooral tijdens de reis en moet voor het instappen flink aangepakt worden. Herriemakers afzonderen en zo nodig de toegang tot de treinen ontzeggen. Evenzo de dronkemannen of zij die grote hoeveelheden alcoholica mee willen nemen. De politie dient op de perrons de supporters goed over de compartimenten

* 'Queuing'.

te verdelen. Tijdens de rit wordt gesurveilleerd. Stampvolle gangpaden kunnen een efficiënte controle belemmeren.

Indien de trein niet geheel vol is, dienen de supporters verzameld te worden in een beperkt aantal compartimenten; dit vergemakkelijkt de taak van de politie. Soms onderschat de Spoorwegen het aantal te verwachten supporters en een of meer treinen moeten dan snel ingezet worden. De politie zal extra mankracht moeten leveren, want in elk treinstel dient zij aanwezig te zijn. Het plotseling inschakelen van extra treinen kan het potentieel aan politieke mankracht doen inkrimpen, hetgeen zich in ernstige situaties elders doet gevoelen.

Tijdens de rit oefent de politie actieve controle uit. Zingen, juichen en soortgelijke luidruchtige stemmingmakerijen worden tegengegaan. Er wordt gepatrouilleerd door de gehele trein om vandalisme en ongeregeligheden in de kiem te smoren. Een oponthoud of een stop is uit den boze. Want dit kan onrust en frustratie teweegbrengen, hetgeen kan leiden tot incidenten en dit betekent nog meer oponthoud. Een langdurig oponthoud ten gevolge van werkzaamheden aan de spoorbaan kan het openen van de deuren tot gevolg hebben, waarbij supporters zelfs proberen de trein te verlaten. Bij onvoorziene stops op stations dient de politie supporters te beletten naar de restauraties en kiosken, etc. op de perrons te gaan. Geheel anders weer dient de politie op te treden in treinen die rijden volgens de normale dienstregeling. Hier nemen de supporters gewoonlijk plaats tussen de overige reizigers. Het gaat om kleine groepen supporters van drie tot twaalf man of grotere, van vijftig tot honderd. Ook hier surveilleert de politie, vooral in de wagons met restauratie. Zo mogelijk houdt men de supporters bij elkaar. Indien supporters van verschillende clubs tezamen reizen, dan probeert men de groepen te scheiden als voorzorgsmaatregel. Op de plaats van bestemming assisteert de politie bij de uitgangen van het station. Zij blijft op dit station en reist terug met dezelfde trein.

3. De stroom bij het station na de wedstrijd

Deze stroom naar het station heeft een hoge dichtheid en biedt meer moeilijkheden dan de

stroom naar de wedstrijd toe. De treinreizigers gaan direct na afloop naar het station. De stroom terug is compact en kortstondig. Moeilijkheden ontstaan onvermijdelijk. Reizigers voor gehuurde en gesponsorde treinen dienen apart opgesteld te worden. Tijdens de stroom terug is er een grotere kans op botsingen tussen de rivaliserende groepen. Juist hier vinden de opzettelijke en vaak geplande confrontaties plaats. Rijen bezoekende supporters buiten het station vormen een statische massa en een makkelijk doelwit voor herrieschoppers van de tegenpartij. De bezoekers gaan meestal als een grote groep onder zware politiebegeleiding — zowel te voet als te paard — naar het station. De plaatselijke politie vermijdt zodoende veelal botsingen en vandalisme langs de route. Maar bij het station komen dan de problemen voor de Transport Police. Het is namelijk al een ontmoedigend karwei om een massa van zo'n 200 tot 500 mensen in ordelijke rijen te groeperen. Het blijft een hopeloze bezigheid indien men niet alle beschikbare mankracht inschakelt. Ongeveer een uur na afloop van de wedstrijd wordt de situatie kritiek. Op de drukste stations tracht men de orde te handhaven door rivaliserende groepen van elkaar af te houden. Gewoonlijk is ongeveer twee uur na afloop van de wedstrijd het grootste gedeelte der bezoekende supporters vertrokken. Dan pas kan de politie overwegen of zij zich terug kan trekken. De begeleiding in de treinen echter zet zich veelvuldig voort tot in de avond, soms — vooral bij lange afstanden — zelfs tot na middernacht.

Tot zover de richtlijnen van de Britse Transport Police inzake het vervoer van voetbalsupporters per trein. Er zij hier aan herinnerd dat het reizen met speciale treinen niet mogelijk was in 1976 wegens het toegenomen vandalisme. Dit had enkel tot gevolg dat treinen uit de normale dienstregeling het moesten ontgelden. In 1977 reden de speciale treinen weer.

Enkele cijfers

Voor 1976 zijn helaas geen cijfers beschikbaar omtrent het aantal treinen bemand met politie. Voor 1977 wel.

Begeleide treinen – 1977

Gehuurde treinen	164
Speciale treinen	704
Normale dienstregeling treinen	409
Totaal	1277

De cijfers voor 1978 zullen ongetwijfeld hoger uitvallen, daar vooral in dit voetbalseizoen meer supporters van de trein gebruik maakten. Voor 1977 zijn ook bekend een aantal cijfers aangaande gerapporteerde overtredingen in stations en treinen.

Gerapporteerde overtredingen i.v.m. het voetbalverkeer – 1977

Vandalisme	124
Diefstal	32
Verstoring der openbare orde	489
Fraude met treinkaartjes	36
38 Totaal	681

Vervolgde of gerapporteerde overtredders i.v.m. het voetbalverkeer – 1977

Volwassenen	279
Jongeren	147
Totaal	426

Ook deze cijfers zullen voor 1978 vermoedelijk hoger zijn.

Informele sociale controle en vandalisme in telefooncellen*

door P. Mayhew, R. V. G. Clarke, J. N. Burrows e.a.

Telefooncellen zijn, zoals vele andere openbare voorzieningen, uitermate kwetsbaar voor vandalisme. Sommige hebben er echter meer van te lijden dan andere en men kan zich dan ook afvragen of de verschillen in toegebrachte schade niet alleen door de sociale kenmerken van de buurt waarin zij staan worden beïnvloed, maar ook door de mate van informele sociale controle die zij van het publiek krijgen. Deze vraag wordt in het onderhavige onderzoek bekeken.

39 De informele sociale controle werd gemeten door het aantal ramen van huizen, die binnen een bepaalde straal uitkeken op de telefooncel. In deze maatstaf zit vermoedelijk ook een territorium-component, aangezien bewoners zich waarschijnlijk eerder verantwoordelijk voelen voor publieke eigendommen waar zij voortdurend uitzicht op hebben. Nog een voordeel van deze methode is dat degenen die eventueel achter hun ramen zitten te kijken niet gezien hoeven te worden en men zou daarom kunnen veronderstellen dat zij een voortdurende bedreiging vormen voor de potentiële vandaal. En deze bedreiging is waarschijnlijk het sterkst gedurende de avonden en de weekends, wanneer vandalisme het meest voor zal komen. Bovendien kan het zijn dat, ook al kunnen de bewoners niet werkelijk zien wat er in de cel gebeurt, de vandaal dit niet weet en het risico niet durft te nemen.

Methode

De steekproef bestond uit 217 telefooncellen in de Londense wijk Greenwich. Vier belangrijke groepen van gegevens werden verzameld:

* Dit is een verkorte weergave van: Natural surveillance and vandalism to telephone kiosks. In: Crime in public view, Home Office Research Study no. 49, 1979, blz. 13-20.

de mate van vandalisme toegebracht aan elk van de 217 cellen over een periode van twaalf maanden; de sociale kenmerken van de bevolking in de buurt van de cel; de mate waarin elk van de cellen werd gebruikt; de mate waarin zij door de bewoners konden worden gezien.

Het vandalisme

De informatie over het vandalisme kwam van de monteurs van de PTT, die van elke schade, veroorzaakt door vandalisme, die zij moesten repareren in het boekjaar 1973/74 een notitie maakten. Hun bezoek aan de cellen werd gemaakt hetzij als reactie op telefonische mededelingen van het publiek dat de cel niet werkte of gerepareerd moest worden, hetzij als reactie op aanwijzingen van PTT-personeel dat bezig was met een routine-controle. Over het algemeen moest het telefoontoestel of het mechanisme van de muntenkast worden gerepareerd. Meestal was dit het gevolg van kleine beschadigingen die niettemin vaak het goed functioneren van het telefoonverkeer onmogelijk maakten.

40

De sociale kenmerken

Gegevens van de volkstelling uit 1971 werden gebruikt om de bevolking te karakteriseren van de kleine gebieden rondom iedere cel, waarvan werd aangenomen dat daar de vandalen vandaan zouden komen. Informatie werd verkregen over een reeks van variabelen die volgens eerder onderzoek met crimineel gedrag in verband staan, zoals de sociale klasse, huur of eigendom van de woning en de leeftijdsstructuur van de bevolking. Er werd een straal van tweehonderd meter aangehouden, omdat telefooncellen in stedelijke gebieden ongeveer op een afstand van vierhonderd meter van elkaar staan en omdat het redelijk is te veronderstellen dat de cellen worden vernield door degenen die in de onmiddellijke omgeving ervan wonen. Waarschijnlijk het meest door de jeugd, aangezien het vernielen van telefooncellen klaarblijkelijk één van de 'flinke' activiteiten bij het buiten spelen is, zoals uit een onderzoek van 1978 bleek. Bij andere onderzoeken vond men dat driekwart van de jeugdige delinquenten binnen 1½ kilometer van hun huis opereerde en dat tweederde van

degenen die vernielingen hadden aangericht dit dicht bij hun huis deed.

Gebruik van de telefooncel

Voor het meten van het gebruik van de telefooncellen werd gebruik gemaakt van informatie, verkregen van de PTT, over de opbrengsten over het boekjaar 1973/74 van 209 van de 217 cellen.

Informatie over informele sociale controle

Om de informele sociale controle te meten werd gekeken naar het aantal ramen van woonhuizen in een straal van ongeveer dertig meter, dat uitkeek op een telefooncel. Bij hoge gebouwen werden alleen de ramen van de eerste verdiepingen geteld.

Resultaten

Het vandalisme

41

Het gemiddelde aantal gevallen van vandalisme in telefooncellen in Greenwich was gedurende twaalf maanden 4,7. Het landelijk gemiddelde over dezelfde periode lag op 2,2; in Londen was dat 3,6. In de ergste gevallen werd ongeveer zes procent in die periode tien keer beschadigd, terwijl van vier procent geen schade werd gemeld.

De sociale factoren

De mate van vandalisme aan afzonderlijke cellen toegebracht bleek in duidelijk verband te staan met de kenmerken van de bevolking waaruit de vanden vermoedelijk afkomstig waren. Zo nam het vandalisme toe naarmate het gemiddelde aantal personen per huishouding, het aantal werklozen en het aantal gezinnen met één ouder toenam. Bovendien kwam het meer voor in gebieden die door de lagere sociale klassen bewoond werden en waar sprake was van een steeds veranderende bevolking. Het nam ook toe met het aantal jongens in de leeftijd van vijf tot veertien dat er woonde. De belangrijkste factor was echter het verschil in bezitsvorm van de woning: hoe meer de telefooncellen omgeven werden door woningwoningen, des te meer vandalisme vond er plaats. Eén verklaring hiervoor wijst op een verband met het aantal jongens dat dicht in de buurt

van een cel woont. Voor de gebieden met woningwetwoningen was het gemiddelde percentage jongens in de leeftijd van vijf tot veertien jaar 8,3. In gebieden met weinig of geen woningwetwoningen was dit significant lager, namelijk 6,8. Van een steekproef van zestig cellen, omgeven door weinig woningwetwoningen maar met een hoog percentage jongens (8,2) in de nabijheid kwamen 4,1 gevallen van vernieling voor in een bepaalde periode, terwijl bij de cellen in gebieden met woningwetwoningen 6,4 gevallen voorkwamen in dezelfde periode. Dit resultaat zou eenvoudigweg kunnen wijzen op een grotere geneigdheid van de jongens uit de gebieden met woningwetwoningen om vernielingen te plegen, hoewel het ook kan betekenen dat jongens uit die huizen vaker op straat zijn dan jongens die ergens anders wonen.

Gebruik van de telefooncel

42

De resultaten gaven voor alle cellen tezamen niet duidelijk te zien dat het vandalisme toenam naarmate de telefooncel meer gebruikt werd. Er was wel een significante positieve relatie tussen gebruik en vandalisme voor cellen in omgevingen zonder woningwetwoningen. Dit gold niet voor cellen omgeven door woningwetwoningen. Met andere woorden: in gebieden met weinig of geen woningwetwoningen stond intensief gebruik in verband met vandalisme. De verklaring hiervoor kan zijn dat weliswaar een relatief constant aantal gebruikers een telefooncel beschadigt, maar dat dit effect in gebieden met woningwetwoningen wordt gemaskeerd door het feit dat de jongens uit die gebieden door telefooncellen worden aangetrokken en deze ook vernielen in gevallen waarbij er geen sprake is van gebruik.

Informele sociale controle

Wat dit betreft gaf een analyse van de hele steekproef geen duidelijk effect te zien waarbij het vandalisme terugliep naarmate het aantal ramen met uitzicht op de telefooncel toenam. Het afschrikkende effect van ramen werd duidelijk, nadat rekening gehouden werd met het feit dat telefooncellen in gebieden met overwegend woningwetwoningen meer te lijden hadden van vandalisme dan telefoon-

cellen op andere plaatsen. Dus nadat het 'raameffect' afzonderlijk werd onderzocht in relatie tot gebieden met en gebieden zonder woningwetwoningen. Het bleek dat in de laatstgenoemde gebieden de telefooncellen waarop betrekkelijk veel ramen van huizen uitkeken iets minder van vandalisme te lijden hadden dan die waarop betrekkelijk weinig ramen uitkeken. Hetzelfde gold voor de andere gebieden maar het was wegens het kleine aantal statistisch minder significant. Uit de resultaten blijkt dus dat vandalen enigszins worden afgeschrikt door de werkelijke of mogelijke informele sociale controle die geboden wordt door degenen die uit hun raam kijken of zouden kunnen kijken. Dit 'raameffect' was niet sterk en dit kan gedeeltelijk komen omdat de PTT het verschil in informele sociale controle al heeft verminderd door de telefooncellen zodanig te plaatsen dat afgelegen gebieden worden vermeden.

43

Implicaties

Het soort informele sociale controle dat in dit onderzoek werd gemeten bleek dus maar een geringe invloed te hebben op de mate van het vandalisme. Het lijkt er dan ook op dat de resultaten geen steun verlenen aan Newmans bewering dat bewoners een nuttige functie kunnen vervullen als politie-agent in gebieden buiten hun huizen. Tot op zekere hoogte kan dit een gevolg zijn van het feit dat telefooncellen niet vaak gelegen zijn in de soort privé- of semi-privégebieden, waarvan de daders menen dat de bewoners er zich verantwoordelijk voor voelen. Toch wijzen de resultaten erop, in aanmerking genomen dat openbare voorzieningen gewoonlijk niet in de onmiddellijke omgeving van de bewoners gelegen zijn, dat het terloopse toezicht op dergelijke doelwitten door mensen vanuit hun huizen als misdaadpreventie niet veel resultaat zal hebben, tenminste niet wat de kleinere vergrijpen betreft. Ook lijken de resultaten erop te wijzen dat vandalisme in telefooncellen duidelijk meer in verband staat met bepaalde kenmerken van de bevolking die in de buurt van de individuele cel woont dan met fysieke factoren die betrekking hebben op hun ligging. Wat dit betreft komen zij overeen met Newmans

latere werk dat aantoonde dat de sociale geaardheid van de plaatselijke bewoners meer bijdroeg aan de mate van criminaliteit dan de inrichting van de gebouwde omgeving. Zij weerspiegelen ook de uitkomsten van een recent onderzoek van het ministerie van binnenlandse zaken, die aantoonde dat de 'verdedigbaarheid' van de omgeving van betrekkelijk weinig betekenis was wanneer er in die omgeving grote aantallen jongens woonden.

Voor de praktijk betekenen de resultaten van het onderhavige onderzoek dat er weinig aanleiding toe is om aan te bevelen in de toekomst de telefooncellen zo dicht mogelijk bij de huizen te plaatsen. Wel zou er speciale aandacht besteed kunnen worden aan telefooncellen in gebieden met woningwetwoningen, waar nu eenmaal veel jongens wonen, omdat zij, zoals gebleken is, in het bijzonder de kans lopen vernield te worden. Het kan zijn dat sommige van die cellen verplaatst moeten worden of helemaal moeten verdwijnen, zoals zo nu en dan al gebeurt, wanneer er constant vernielingen worden aangericht. Dit leidt meestal tot klachten van de gebruikers, hoewel zij er in feite niets op achteruit gaan, omdat telefooncellen die voortdurend vernield worden vaak buiten gebruik zijn.

Terwijl er dus weinig mogelijkheden zijn om vernielingen te verminderen door middel van het verplaatsen van telefooncellen, blijken de pogingen van de PTT om ze meer 'vandalbestendig' te maken aanzienlijk meer succes te hebben. Opmerkelijk succes is er al geboekt met het verminderen van diefstal door de introductie van stalen omhulsels voor de muntenkast (de verliezen in 1976/77 waren slechts 4% van het bedrag van 1971/72). Ook zal het huidige probleem van het vernielen van de cel zelf en van de telefoonboeken minder worden, wanneer recente verbeteringen in het ontwerp veelvuldiger worden toegepast.

Vandalisme van middle-class jongeren: het belang van leeftijdsverschillen en statusconflicten*

door P. Richards

Theoretische visies op vandalisme

Er zijn maar weinig meeromvattende misdaadtheorieën, die zich specifiek met jeugd vandalisme bezighouden. De meeste literatuur over jeugd vandalisme bestaat uit informele discussies over de problemen die er uit voortvloeien en uit speculaties over de onderliggende oorzaken van dit verschijnsel. Dit brengt met zich mee, dat men bij een nadere bestudering van jeugd vandalisme voortdurend een onderscheid moet maken tussen theorieën die zich specifiek tot vandalisme beperken en de meer algemene theorieën die betrekking hebben op het vernielen van eigendommen.

Er zijn verschillende visies op het verschijnsel. Vaak wordt vandalisme gezien als een pathologische reactie op spanningen van uiteenlopende aard. Ook zijn er causaliteits-theorieën, die het accent leggen op de onaanpastheid van het individu. De frustratie-agressie theorieën zien vandalisme als een uiting van destructieve driften of als een symptoom van geestesziekte. Een ander bekend thema in de literatuur over vandalisme vormen de minderwaardigheidsgevoelens. Dit thema vinden we o.a. terug in de modellen, die gebaseerd zijn op veronderstellingen aangaande onzekerheid over de sekse-rol of de gepreöccupeerdheid met mannelijkheid. Bij jongens zou vandalisme dan een demonstratie zijn van het mannelijk volwassen gedrag dat zij nastreven; bij meisjes zou het een uiting zijn van seksueel gefrustreerd-zijn. De discussies over onderliggende sociale processen dragen een diffuus karakter. Meestal

* Dit is een verkorte weergave van: Middle-class vandalism and age-status conflict.

In: Social Problems, 26e jrg., nr. 4, april 1979, blz. 482-497.

wordt op vrij losse gronden verwezen naar factoren van sociale desorganisatie, zoals slecht functionerende gezinnen en verzwakking van de sociale controle.

Empirisch onderzoek naar vandalisme

De bestudering van vandalisme komt maar moeizaam op gang bij gebrek aan een adequate, specifieke theorie alsook aan fundamentele data. Toch begint er de laatste jaren verbetering te komen in deze situatie. Zo is er gewerkt aan de constructie van typologieën, waarmee de meest extreme in zwang zijnde stereotypen ter discussie kwamen te staan. Er is meer aandacht voor de sociale context, waarbinnen vandalisme gepleegd wordt. Daarbij gaat het vooral om de ongelijkheid, die besloten ligt in de status van adolescent, en om de rol die vandalisme kan spelen bij het conflict tussen volwassene en kind.

46

Gewoonlijk wordt vandalisme beschouwd als 'crimineel' gedrag. Gaat men dus 'het vernielen van eigendommen' bestuderen, dan kan men daarbij een keuze maken uit tal van misdadentheorieën. De meest aantrekkelijke lijkt die te zijn, welke het accent legt op het verschil in leeftijd en op het conflict tussen kind en volwassene. Een dergelijke theorie steekt in allerlei opzichten gunstig af bij de gangbare stereotypen en verschaft méér inzicht in het desbetreffende gedrag dan de theorieën die zich richten op individuele of sociale pathologie.

Verskil in leeftijd en algemene delinquentietheorie

In de meeste misdadentheorieën liggen veronderstellingen besloten betreffende de ongelijkheid in leeftijd en de invloed daarvan op afwijkend gedrag van adolescenten. De relatie tussen de status van adolescent en delinquentie is echter een complex probleem, omdat adolescenten aan twee statussystemen tegelijk deel nemen. Het ene systeem wordt beheerst door en is gericht op volwassenen, het andere is gericht op leeftijdgenoten. Vaak blijft de aandacht beperkt tot één van deze systemen, waarvan men dan aanneemt dat deze het belangrijkste is. Zo kan bijvoorbeeld de ongelijkheid tussen volwassenen en kinderen gezien worden als de belangrijkste oorzaak voor het ontstaan

van afwijkend gedrag bij adolescenten. In deze visie draagt de interactie tussen volwassenen en adolescenten een duidelijk karakter van ongelijkheid. Aan adolescenten blijft volledige deelname aan het leven van de volwassene ontzegd op grond van hun leeftijd. Het unieke van deze status is het tijdelijke karakter ervan. De volwassenen trachten het proces van volwassenwording te sturen door bij stukjes en beetjes aan adolescenten de status en autonomie van een volwassene toe te kennen. Het probleem hierbij is dat de adolescent tijdens dit nogal langdurige rijpingsproces heel wat tegenstrijdige signalen ontvangt m.b.t. zijn relatieve status t.o.v. de volwassenen en m.b.t. het gedrag dat van hem verwacht wordt. Nu eens wordt hij als volwassene behandeld, dan weer als kind. Deze tegenstrijdigheid kan resulteren in conflicten met volwassenen. Deze conflicten kunnen o.a. in delinquent gedrag tot uiting komen.

47

Er is nog een andere benaderingswijze mogelijk vanuit de invalshoek van leeftijdsverschillen. Men neemt daarbij aan dat de adolescent, omdat het statussysteem van de volwassenen voor hem niet toegankelijk is, alternatieven creëert binnen de eigen leeftijdsgroep (peer group). Dit proces geeft een druk tot pseudo-autonoom gedrag, dat men al gauw geneigd is te betitelen als delinquent gedrag. Deze druk kan beschouwd worden als de primaire aanzet tot delinquent gedrag. Niet elke adolescent reageert hetzelfde op deze druk. Maar degenen, die hier speciaal gevoelig voor zijn (bijv. omdat ze grote waarde toekennen aan mannelijkheid of autonomie), kunnen als reactie de weg van de misdaad kiezen. Het is duidelijk, dat elk van bovengenoemde benaderingen zijn eigen specifieke waarde heeft. We stuiten echter op problemen, als we de relatieve invloed van volwassenen en die van de leeftijdgenoten (peer group) proberen in te schatten. De onderliggende relatie tussen deze twee statussystemen kan niet zo makkelijk omschreven worden, omdat ze in theoretisch opzicht steeds als twee afzonderlijke grootheden behandeld worden. Meestal gaat het daarbij om de vraag, welk statussysteem het belangrijkste is. Het is echter ook mogelijk om deze vraag te laten liggen en meer te kijken naar de invloed die het gedrag

van adolescenten ondergaat door de **gelijktijdige** inwerking van deze systemen. Een dergelijke heroriëntatie lijkt met name meer licht te werpen op de vandalisme-patronen binnen de middle-class.

Verschil in leeftijd en vandalisme, overlappende statussystemen van volwassenen en leeftijdgenoten

Men kan de adolescentie zien als een overgangsfase, waarin de puber zich gelijktijdig op twee fronten met zijn status moet bezighouden. Aan de ene kant is daar het statussysteem, waarbinnen zij de mindere zijn van de volwassene; aan de andere kant is er het stratificatiesysteem binnen de groep van leeftijdgenoten. Zo kan één en hetzelfde gedrag iemands positie in beide sferen gelijktijdig beïnvloeden, zij het misschien op verschillende wijze. Activiteiten, die in het ene verband statusverhogend werken, werken in het andere verband misschien wel statusverlagend. Zo kan drinken bijv. naar leeftijdgenoten toe een blijk van zelfstandigheid zijn, maar naar volwassenen toe een blijk van onrijpheid. Zo kan de adolescent in de lastige situatie terecht komen waarin er van twee kanten verwachtingen op hem af komen die met elkaar strijdig zijn.

Het kan verhelderend zijn om eens te kijken, hoe men binnen elk systeem op verschillende wijze status kan verwerven. De ongelijkheidspositie van de adolescent is een 'gegeven', dat gebaseerd is op zijn leeftijd. Het enige dat de adolescent kan doen om toegang tot de wereld der volwassenen te krijgen is het tijdstip afwachten, waarop de volwassenen hem voldoende 'rijp' achten. Conformeren aan de regels der volwassenen heeft niet tot gevolg, dat de ongelijkheid wegvalt of dat de adolescent als gelijke behandeld wordt. Hooguit wordt hij eerder als volwassene beschouwd, maar zelfs dit is niet zeker. Ook een zekere mate van wangedrag zal geen verandering teweegbrengen in de ongelijkheidspositie. Kortom, conformering of wangedrag hebben geen wezenlijke invloed op de positie, die men als adolescent t.o.v. de volwassenen inneemt. Binnen het statussysteem van de peer-group echter hebben conformerend of wangedrag wel degelijk invloed. Bepaalde reacties op de, door vol-

wassenen opgelegde, beperkingen kunnen van grote invloed zijn op de positie binnen de peergroup. Zo kan het tarten van volwassen gezag binnen bepaalde groepen een teken van onafhankelijkheid zijn en statusverhogend werken. Gebeurt dit enigszins gematigd, dan zal de ongelijkheidspositie t.o.v. volwassenen er niet ernstig door aangetast worden. Zo kan dit een nuttige methode zijn om zowel binnen het systeem van de volwassenen als binnen dat van de leeftijdgenoten zich een status te verwerven. Dit houdt niet in, dat een dergelijk proces zich bij alle adolescenten zo afspeelt. Er zijn ook adolescentengroepen, waar meer conventionele middelen gehanteerd worden om zich een zekere status te verwerven.

3
welke?
zwarte
de
schadel

Vandalisme blijkt dus een bij uitstek geschikt middel te zijn: naar volwassenen toe riskeert men er weinig mee, naar leeftijdgenoten toe valt er veel mee te winnen. Men geeft er duidelijk mee te kennen, hoe men over de opgelegde dwang van het volwassen gezag denkt. Bovendien is het een blijk van de soort autonomie, die door leeftijdgenoten hoog gewaardeerd wordt.

Een nadere analyse van een adolescentenpopulatie zal ons meer duidelijkheid verschaffen over de voordelen van deze benaderingswijze in vergelijking met de vanouds bekende verklaringen voor vandalisme.

A. Steekproef en data

De gegevens, waarvan hier gebruik wordt gemaakt, werden in het voorjaar van 1975 verzameld. Het gaat om een survey onder high school-leerlingen, afkomstig uit de middle-class bevolking van een voorstad van een grote stad in het Midden-Westen. Vragenlijsten werden op een normale schooldag ingevuld door alle leerlingen van de zevende, achtste, negende en elfde klas en door een representatieve steekproef van tiende klassers. De vragenlijsten voor zevende en achtste klassers waren iets verschillend van die voor de oudere leerlingen en werden dan ook apart geanalyseerd. Aan beide groepen werd gevraagd een schatting te geven van het aantal keren dat zij schade hadden toegebracht aan eigendommen gedurende de zes maanden vóór het onderzoek. Deze handelingen werden als vandalisme beschouwd, als zij vol-

deden aan het criterium dat de politie hiervoor hanteert. Ook betrekkelijk geringe vergrijpen werden in deze gemeenschap als zodanig betiteld.

B. Analyse

Bijna de helft van de jongere leerlingen bleek bij minstens één incident betrokken geweest te zijn, waarbij er schade aan de school werd toegebracht. Eenderde had minstens éénmaal meegedaan aan het bekladden van het schoolgebouw. Vandalisme buiten de school kwam wat minder voor, hoewel toch heel wat leerlingen aan dergelijke activiteiten hadden meegedaan. 7 à 8% had vrij aanzienlijke schade aan eigendommen toegebracht.

Bij de oudere leerlingen kwam vandalisme minder voor. Ongeveer eenvijfde had de afgelopen zes maanden meegedaan aan bekladding van schooleigendommen en een kwart had er lichte schade aan toegebracht. Bijna eenderde had in datzelfde tijdsbestek schade aan privébezittingen toegebracht. De lichtere vormen van vandalisme vertoonden een curvilineair verband met de klassehoogte. Bij de ernstiger vormen van vandalisme was er van een dergelijk verband geen sprake. Dit kwam in de lagere klassen evenveel voor als in de hogere.

Vandalisme en het denken in pathologieën

Bij onze statistische bewerkingen bleven een aantal systematische relaties, die men zou verwachten, achterwege. Zo zou men op grond van het mannelijkheidsaspect aan vandalisme grote verschillen tussen de beide seksen verwachten. Sekse zou dan een grote voorspellende waarde hebben m.b.t. het voorkomen van vandalisme. Onze analyse leverde echter een ander beeld op. De jongere meisjes bleken *vaker* mee te doen aan het bekladden van de school dan de jongere jongens. Voor het overige gold dat meisjes en jongens uit beide leeftijdsgroepen even actief waren in het deelnemen aan de lichtere vormen van vandalisme. Bij de zwaardere vormen van vernielingen kwamen wel de bekende sekse-verschillen naar voren, zij het in geringere mate dan men op grond van het stereotYPE beeld zou verwachten.

Problemen met de sekse-rol gaven dus slechts een magere verklaring voor het vandalisme van deze scholieren. De jongens en meisjes, die te

kennen gaven niet altijd tevreden te zijn met de eigen sekse-rol, bleken geen verschil te vertonen in vandalistisch gedrag. Er zou dus een andere verklaring voor sekse-patronen gezocht moeten worden in plaats van de theorieën m.b.t. slechte aangepastheid aan de sekse-rol.

Een aantrekkelijk alternatief konden we vinden in het feit, dat de mogelijkheden voor het desbetreffende gedrag anders lagen voor jongens dan voor meisjes. De grootste sekseverschillen zagen we nl. optreden bij die soorten vandalisme, die meestal gepleegd werden tijdens avondlijke omzwervingen in de buurt. Hiervoor kregen jongens makkelijker toestemming dan meisjes. Bij dit soort vandalisme waren dus minder meisjes betrokken omdat zij er domweg niet de kans voor krijgen. Het is dus goed om aan dit soort factoren aandacht te besteden, alvorens te concluderen tot verschillen die met de sekse-rol samenhangen.

51

Ook de andere theorieën, die vanuit een model van individuele pathologie werken, vonden in onze studie geen bevestiging. We hebben geen enkele aanleiding gevonden om te veronderstellen, dat vandalisme een uiting zou zijn van de een of andere vorm van individuele pathologie. Zo was er geen verschil in vandalistisch gedrag tussen scholieren, die zich optimistisch en zij, die zich pessimistisch ten opzichte van hun toekomst voelden; gefrusteerden gedroegen zich niet minder vandalistisch dan de meer tevredenen. Kortom, geen enkel verschil in vandalistisch gedrag. De enige uitzondering in dit opzicht was boosheid t.o.v. ouders of schoolleiders. Hierop komen we later terug. Zo bleek ook een pathologische sociale omgeving weinig verband te houden met vandalisme van scholieren. Scholieren, afkomstig uit een 'gebroken gezin', vertoonden niet significant méér vandalistisch gedrag dan scholieren uit een compleet gezin. Datzelfde gold voor werkende moeders. M.a.w.: 'desorganisatie'-theorieën verschaffen ons maar weinig inzicht in de door ons waargenomen patronen.

De relatie tussen vandalisme enerzijds, leeftijdsverschillen en statusconflicten anderzijds

De belangrijkste predictoren van vandalisme boden ons een alternatieve verklaring, waarbij de nadruk lag op het leeftijd-status conflict.

Het bleek dat vandalisme van middle-class scholieren het best voorspeld kon worden op basis van het deviante gedrag van vrienden en op basis van de aanwezigheid van conflicten tussen volwassenen en kinderen. M.a.w., had men vrienden die zich aan vandalistisch gedrag schuldig maakten, dan was de kans groter dat men óók zelf dergelijk gedrag vertoonde. Veelvuldige ruzies met de ouders alsook ongehoorzaamheid aan het ouderlijk gezag deed de kans op vandalisme toenemen. Hetzelfde gold voor boosheid op de ouders c.q. schoolleiders. Lagen de schoolprestaties hoger dan het gemiddelde en had men het op school naar z'n zin, dan nam de kans op vandalisme af.

Conflicten binnen het gezin en schoolervaringen als predictoren voor vandalisme

52

Op het terrein van gezinsconflicten kwamen twee items naar voren als systematische predictoren van vandalisme, nl. openlijke ongehoorzaamheid aan ouders en boosheid op de ouders. Laatstgenoemde vergroot meer de kans op lichtere vormen van vandalisme dan op zwaardere vormen.

Van de variabelen, die van oudsher in het delinquentie-onderzoek gehanteerd worden (zoals schoolprestaties, satisfactie) bleken er maar weinig systematische predictoren te zijn voor vandalisme van middle-class jongeren. Als we de variabelen die met de peergroep te maken hebben constant houden, blijken de schoolervaringen vrijwel geen zelfstandige invloed uit te oefenen op de kans op vandalisme. Dit duidt erop, dat dit soort ervaringen een andere rol spelen dan algemeen werd aangenomen. Ze zijn meer relevant voor de wijze, waarop een hiërarchie binnen de groep leeftijdgenoten gerealiseerd wordt, dan dat ze als component van de ongelijkheid tussen volwassenen en kinderen fungeren. De school heeft waarschijnlijk meer belang als kader waarbinnen relaties met leeftijdgenoten tot stand komen en zich stabiliseren dan als strijdtoneel waarop de verschillen in positie tussen volwassenen en kinderen uitgevochten worden. De gezagsrelaties binnen de school bevestigen immers de status van de adolescent, zonder dat deze daar veel aan kan veranderen. De relatiepatronen, die zich op school ontwikkelen,

toch
ook
directe
invloed
dus!

zijn wel belangrijk. Uit ander onderzoek blijkt, dat groepsvorming van adolescenten veelal plaats vindt op basis van gedeelde schoolervaringen, zoals satisfactie, dissatisfactie of leerprestaties. De aard van iemands peergroup bleek een belangrijke predictor voor delinquentie. Omdat de schoolervaringen van invloed zijn op de totstandkoming van bepaalde peergroepen, kunnen we dus stellen dat zij een indirecte invloed uitoefenen op het voorkomen van delinquent gedrag. Dit wil niet zeggen, dat scholieren helemaal niet reageren op de verschillen die er binnen de schoolgemeenschap tussen volwassenen en kinderen bestaan, of dat dergelijke reacties totaal geen verband houden met vandalisme. Een negatieve attitude t.o.v. het schoolgedrag geeft meer kans op vandalistisch gedrag. Deze relatie is vergelijkbaar met de relatie die er bestaat tussen boosheid op de ouders en vandalisme. In beide gevallen dienen de gevoelens van boosheid beschouwd te worden als een puberale reactie op de bestaande leeftijdsverschillen en de beperkingen die door volwassenen aan adolescenten worden opgelegd. Dergelijke gevoelens vergroten met name de kans op lichtere vormen van vandalisme.

Relaties binnen de eigen leeftijdsgroep en vandalisme

'Peer'-relaties bleken een voorspellende waarde te hebben t.a.v. vandalistisch gedrag. In tegenstelling tot de vanouds veronderstelde alomvattende 'groepsdruk' hebben wij maar twee variabelen kunnen onderscheiden, die in dit opzicht van belang zijn. Dit waren enerzijds de variabelen die specifiek betrekking hadden op het *vandalistisch* gedrag van vrienden, anderzijds de variabelen die betrekking hadden op het meer *algemeen delinquent* gedrag van vrienden.

De eerste set variabelen vormden de meest krachtige predictoren, vooral bij de oudere scholieren. De voorspellende kracht van de tweede set variabelen varieerde al naar gelang leeftijdsgroep en de soort vandalisme. Zo lijken lichte vormen van delinquent gedrag van vrienden de kans op vandalistisch gedrag bij jongere scholieren te doen toenemen. Algemeen delinquent gedrag van vrienden daarentegen heeft alleen maar invloed op de meest ernstige vor-

men van schoolvandalisme. En zelfs dan is deze invloed slechts bescheiden, zodat we kunnen concluderen dat het merendeel van vandalistisch gedrag niet zo nodig ondersteund hoeft te worden door delinquente vrienden.

We moeten dus oppassen, dat we niet te snel tot de conclusie komen, dat adolescenten elkaar aanzetten tot vandalistisch gedrag. Gewoonlijk is vandalisme een groepsverschijnsel, waarbij de leeftijdgenoten een belangrijk structureel element vormen van de activiteit als zodanig.

Conclusie

Uit onze analyse komt naar voren, dat de kans op vandalisme onder middle-class jongeren beïnvloed wordt door de druk die er van twee kanten op adolescenten uitgeoefend wordt, nl. van het statussysteem binnen de eigen leeftijdsgroep alsook van dat der volwassenen. Deze druk kan afzonderlijk, maar ook gelijktijdig ervaren worden. Daarbij is de voorspellende waarde van variabelen die met de peergroup te maken heeft het grootst. Dit gegeven is wel in overeenstemming te brengen met de respectieve functies die vandalisme binnen de twee statussystemen heeft. Het dagelijks gedrag van een adolescent heeft niet veel invloed op diens positie ten opzichte van volwassenen. De statushiërarchie binnen de eigen leeftijdsgroep daarentegen is veel gevoeliger voor het gedrag dat iemand tentoon spreidt. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat variabelen die met de peergroup te maken hebben krachtiger predictoren zijn dan die welke met het generatieconflict te maken hebben. Toch speelt ook het autoriteitsconflict met volwassenen wel een zekere rol bij de voorspelbaarheid van vandalisme. Op basis van deze bevindingen kunnen we stellen, dat beide statussystemen belangrijke elementen vormen van de sociale processen die ten grondslag liggen aan vandalisme. De benadering vanuit het statusperspectief verschaft ons dan ook meer inzicht in vandalisme dan de meer conventionele interpretaties, die het verschijnsel vanuit de gezichtshoek van onaangepastheid benaderen. We interpreteren vandalisme dan tegen de achtergrond van de druk waaraan men in de status van adolescent bloot staat. Zo bezien kan vandalisme een middel zijn waarmee de adolescent zich een positie verwerft binnen

de hiërarchie van leeftijdgenoten, zonder dat hij daarbij zijn positie ten opzichte van volwassenen verspeelt.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Gevangeniswezen
Psychiatrische zorg
Kinderbescherming
Politie
Drugs

Uitleen van tijdschriften

Van de artikelen, die in deze rubriek zijn gepubliceerd, kan een kopie worden aangevraagd bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum van het Ministerie van Justitie, postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage, tel. 070-706553/55.

56

Algemeen

■
Bruinsma, F. *12, 18 of 24 karaats democratie.*
Replik op commentaar van G. E. Langemeijer,
Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 44, 13 december
1980, blz. 1153-1160.

De auteur stelt dat de kritiek van Langemeijer, als zou hij teveel vanuit het oogpunt van de demonstranten hebben geschreven en te weinig vanuit de problematiek van het gezag, omgekeerd voor het commentaar van Langemeijer geldt. Hij is van mening dat alleen al vanuit het overwicht van het producentenperspectief het geen kwaad kan het recht eens van beneden naar boven te bekijken. Ten aanzien van zijn waardering van het conflict bij Dodewaard als een conflict tussen een lauwe meerderheid en een fanatieke minderheid, merkt hij op dat hij hierbij kan verwijzen naar de resultaten van een Nipo-enquête. Hieruit bleek dat 45% van de ondervraagden van mening is dat er geen nieuwe kerncentrales gebouwd zouden moeten worden en dat 52% het met de actie in Dodewaard eens was. De auteur stelt dat alleen als de meerwaarde voor de minderheid, de minwaarde voor de meerderheid overtreft op basis van het Pareto-criterium, er reden is om aan de gepassioneerde minderheid toe te geven. Hij voegt hieraan toe dat het recht op een effectieve meningsuiting natuurlijk niet ver-

valt als niet voldaan is aan het Pareto-optimum. Er bestaat naar zijn mening een subjectief recht op effectieve meningsuiting, beperkt door de typerende kenmerken van burgerlijke ongehoorzaamheid, zoals met name het openlijke en principieel geweldloze karakter ervan. Zo komt hij tot een democratie die meer is dan een parlementaire democratie, die hij 12-karaats noemt. Langemijer stelt in een naschrift blij te zijn met het feit dat Bruinsma niet elke harde actie goedkeurt.

2

Essen, W. van, Holtmaat, R., Wagenveld, M. et al. *Bij voorkeur gelijk. Hoe verhoudt zich het gelijkheidsbeginsel van art. 1.1. Ontwerp Grondwet met positieve discriminatie van de vrouw?* Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 45/46, december 1980, blz. 1195-1203.

57

Recente maatregelen op het gebied van het arbeidsrecht en voorstellen voor het onderwijs, die beogen vrouwen een tijdelijke voorkeursbehandeling te geven, hebben veel stof doen opwaaien. De auteur gaat nader in op de vraag hoe deze tijdelijke voorkeursbehandeling van vrouwen zich verhoudt tot het toekomstige grondwettelijke verbod van discriminatie wegens geslacht. Na een nadere beschouwing van de betekenis van het woord discriminatie geven zij een schets van de historische achtergrond van de grondrechten en het gelijkheidsbeginsel. In Nederland komt de ontwikkeling met betrekking tot de wettelijke positie van de vrouw eigenlijk pas goed op gang na de installatie van de Emancipatiecommissie in 1974. In de nota Emancipatiebeleid CRM wordt gesteld dat een voorkeursbehandeling van de vrouw een redelijke rechtvaardiging kan hebben. Na een overzicht van de ontwikkelingen in Amerika komen de auteurs tot de conclusie dat in Nederland criteria ontwikkeld dienen te worden, aan de hand waarvan de betrokken belangen bij een voorkeursbehandeling moeten worden afgewogen.

Met literatuuropgave.

3

Hammerstein-Schoonderwoerd, W. *Alimentatie na echtscheiding.* Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 45/46, december 1980, blz. 1204-1206.

Dit artikel is de weergave van de inleiding die Mr. Hammerstein hield op het congres 'Vrouw en Recht' in november 1980 te Utrecht. De auteur geeft aan dat over de aard van de alimentatieplicht zeer verschillend wordt gedacht. Prof. Hoefnagels is spreekbuis van degenen die alimentatie afgeschaft wensen te zien. Hij gaat er van uit, dat het huwelijk als overeenkomst op één lijn te stellen is met een huur- of koopovereenkomst. De afschaffing van alimentatie wordt echter volgens de auteur niet in ruime kring bepleit. De vraag die zich eerder opdringt, is of uitgaande van een algemene rechtsgrond voor alimentatie wellicht

limitering naar tijd wenselijk is. Hiertoe zijn verschillende voorstellen gedaan. De auteur is van mening dat de algemeen aanvaarde rechtsgrond voor alimentatie zich verzet tegen een algemene regel voor de alimentatieduur. Zij zoekt de oplossing in een wijziging van de bestaande wetgeving. De rechter stelt de alimentatie vast. Dit gebeurt o.a. ten aanzien van de vrouw die in redelijkheid niet in staat is zich voldoende inkomsten te verwerven. De auteur gaat tenslotte uitvoerig in op de inhoud van het begrip 'redelijkheid'.

4

Langemeijer, G. E. *Harde acties*.

(Naar aanleiding van Democratie of kernenergie, Fr. Bruinsma in NJB 80/39/1016).

Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 44, 13 december 1980, blz. 1149-1152.

58

In dit artikel beoogt de auteur de algemene theoretische beschouwingen rond parlementaire en niet-parlementaire acties in een democratie van Bruinsma (NJB 1016) enigszins te relativiseren. Het gaat er de auteur vooral om, enige restrictie aan te brengen bij de laatdunkende opmerkingen van Bruinsma aan het adres van de democratie. Buitenparlementaire acties zijn voor de schrijver toelaatbare geneesmiddelen die aan de zieke democratie slechts met mate moeten worden toegediend. Hij is het eens met Bruinsma dat de actievoerders bij Dodewaard geprezen kunnen worden voor het feit dat zij zich van elk onwettig of schadelijk gedrag hebben onthouden. Dit neemt volgens de auteur echter niet weg dat aan de autoriteiten niet het verwijt kan worden gemaakt dat zij afweermaatregelen hadden getroffen. In zijn kritiek op de theoretische onderbouwing van het artikel door Bruinsma gaat hij onder andere in op het gebruik van diens argumentatie verbonden aan het door Habermas geponeerde ideaal van een 'herrschaftsfreie Kommunikation'. Daarnaast bespreekt hij uitvoerig de rol van de rechter bij uitspraken inzake de Groote Keyser. De auteur besluit zijn artikel met de constatering dat er soms sprake moet zijn van een zo ruim mogelijke hantering van rechtvaardigingsgronden en soms van het hooghouden van de beginselen der rechtsorde.

5

Maarseveen, H. van, *Vrouw en recht*

Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 45/46, december 1980, blz. 1170-1182.

De auteur geeft weer welke verwachtingen hij had t.a.v. het congres 'Vrouw en Recht' dat in november 1980 in Utrecht werd gehouden. Vervolgens geeft hij een overzicht van zijn waarnemingen op het congres. Tot slot geeft hij in het laatste hoofdstuk van zijn artikel een nabeschuiving. De auteur vraagt zich af in welke mate ideologieën in verband kunnen worden gebracht met het congres. Deze waren vroeger immers inspiratiebronnen voor de rechtspolitiek.

In dit verband gaat hij nader in op het anarchisme in relatie tot het feminisme. Hij stelt vast dat de inspiratie hier voornamelijk op het conceptuele vlak ligt. Naar zijn verwachtingen zouden de volgende probleemvelden op het congres uitgediept kunnen worden, t.w.: 1. de feitelijke juridische achterstelling van de vrouw; 2. het sexistische karakter van het recht; 3. de aanspraken op aanvaarding die het positieve recht heeft ten aanzien van vrouwen. Het programma van het congres wijst echter in een andere richting. Tamelijk concrete onderwerpen over de rechten van de vrouw en de vrouw in het juridisch beroep komen aan de orde. Naar het oordeel van de auteur is er weinig solidariteit met vrouwen uit lagere inkomenscategorieën. Het is naar zijn mening meer een congres over dames en recht dan over vrouwen en recht. Het congres had iets onwerkelijks. Met literatuuropgave.

6

Morris, G. H. *The use of guardianships to achieve – or to avoid – the least restrictive alternative.* International journal of law and psychiatry, 3e jrg., 1980, nr. 2, blz. 97-115.

59

Omdat plaatsing in een inrichting voor geestelijk gestoorden voor de patiënten doorgaans een beperking van persoonlijke rechten en vrijheden betekent, zijn er stemmen opgegaan die aandringen op alternatieven die minder beperkingen opleggen. De schrijver wil in dit artikel de vraag beantwoorden of plaatsing onder curatele van instanties voor de geestelijke volksgezondheid ten doel heeft de grootst mogelijke vrijheidsbeperking te bewerkstelligen, of juist te vermijden. Het is typerend dat in de herziene uitgave van 'The mentally disabled and the law' van de American Bar Foundation slechts één hoofdstuk wordt gewijd aan handelingsonbekwaamheid en ondertoezichtstelling; en dit gaat dan nog voornamelijk over problemen als beheer van zakelijke en financiële transacties van geesteszieken. De staat vervult tegenover de geestelijk gestoorden dezelfde functie als ouders tegenover hun kind – de ouders hebben beslissingsbevoegdheid voor hun kind en het kind kan zich hiertegen niet verzetten. Omdat de wetgeving in de staten onderling verschilt, zijn de uitspraken van State Courts en de U.S. Supreme Court niet gelijklopend. Zo heeft het Supreme Judicial Court van Massachusetts een psychiatrische patiënt, die zich verzette tegen 'vrijwillige' opname in het gelijk gesteld. Een gedeeltelijk onder curatele stellen zou een oplossing kunnen zijn. Tot slot geeft de schrijver enige voorbeelden van de gang van zaken in Groot-Brittannië en doet suggesties voor een mogelijke oplossing in de Verenigde Staten. Met literaturopgave.

7

Pessers, D. W. J. M. *Congres Vrouw en Recht.* Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 45/46, december 1980, blz. 1182-1185.

Volgens de auteur is er tijdens het congres geen begin gemaakt met het ontwikkelen van een vrouwenvisie. Daar de koppeling tussen recht en vrouwenbeweging niet of nauwelijks werd gelegd, kwam de betekenis die het recht als feministisch actiemiddel heeft niet aan de orde. De auteur geeft een korte samenvatting van het programma van het congres en gaat daarna in op de forumdiscussie. De uitgangspunten van deze discussie waren: 1. vrouwen zijn zich te weinig bewust van hun rechten en/of maken er te weinig gebruik van; 2. er ligt een belangrijke taak voor vrouwelijke juristen om de rechten van vrouwen te stimuleren en de vrouwen waarmee zij in aanraking komen voor te lichten over hun rechten en hen te helpen bij de verwezenlijking ervan. Naar aanleiding van deze laatste stelling werd besloten een vrouwelijke juristenvereniging op te richten. In het tweede deel van het artikel gaat de auteur nader in op de resultaten van het onderzoek van Sloot en Schuyt naar de ervaringen van vrouwelijke juristen. In de juridische beroepen vormen de vrouwen volgens deze onderzoekers de 'tokens'. Deze term is overgenomen van de Amerikaanse rechtssociologe Kanter. 'Token'-vrouwen krijgen meer aandacht, de verschillen tussen beide seksen worden in hun geval overdreven en er treedt stereotypering op.

8

Schimmel-Bonder, W. *Vrouw en wetgeving.*

Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 45/46, december 1980, blz. 1207-1209.

Dit artikel is een omgewerkte versie van een congresstuk voor het congres 'Vrouw en Recht'. De schrijfster gaat in het kort in op de positie van vrouwen in de wetgevende macht. Daarna besteedt zij uitvoerig aandacht aan de wetgeving m.b.t. vrouwen. Zij constateert dat men slecht op de hoogte is van de omvangrijke wetgeving die na de oorlog tot stand is gekomen, waarbij het onderscheid tussen mannen en vrouwen is opgeheven. Sinds 1970 is de man wettelijk geen hoofd van de echtvereniging meer. In 1976 is een verbod van ontslag terzake van huwelijk of zwangerschap opgenomen in het B.W. Vanaf 1975 is de wet gelijk loon voor vrouwen en mannen van kracht. De wet gelijke behandeling mannen en vrouwen in het arbeidsproces geldt sinds 15 maart 1980. Er is echter ook nog een groot aantal wetten en regelingen waarin nog onderscheid wordt gemaakt tussen mannen en vrouwen, bijvoorbeeld bij de werkloosheidsvoorziening en op het gebied van de sociale zekerheid. Een onlangs ingediend wetsontwerp beoogt een aantal ongelijkheden weg te nemen in het personen- en familierecht. Voorlichting en opvoeding zullen mensen ertoe moeten brengen de rolverdeling in het huwelijk te herzien.

9

Sloot, B. P. *Officiële uitsluiting van vrouwen in juridische beroepen. Fragmenten van een geschiedenis.*

Ter gelegenheid van het congres 'Vrouw en recht' heeft de auteur een onderzoek verricht naar de sociale positie van vrouwen met een juridische opleiding. Dit artikel vormt een bewerking van het hoofdstuk over de geschiedenis van de officiële uitsluiting van vrouwen in juridische beroepen. De auteur onderscheidt in het proces van de deelname van vrouwen aan de arbeid vier fasen. In de eerste fase, de 19e eeuw, besteedde de wetgever geen enkele aandacht aan de vrouw, met als uitzondering hierop de ondergeschiktheid van de vrouw aan de man binnen het huwelijk. In de tweede fase ging de wetgever ertoe over vrouwen formeel uit te sluiten van functies, als een reactie op de pogingen van vrouwen om hun sluimerende rechten te effectueren. Thans bevinden wij ons in de derde fase, waarin de vraag of vrouwen op voet van gelijkheid met mannen deel mogen nemen aan het openbare leven, geen onderwerp meer is waarover de meningen verdeeld zijn. Een nieuwe vierde fase schijnt aangebroken te zijn. Hierin wordt de overheid verzocht om na te gaan hoe zij de feitelijke achterstand in deelname van vrouwen ongedaan kan maken. Toetsing van elke wettelijke regeling, van elke beleidsmaatregel aan dit criterium wordt daarbij als eis gesteld. Uitvoerig projecteert de auteur in zijn artikel vervolgens deze fasen op beroepsgroepen zoals de advocatuur, het notariaat en de rechterlijke macht. Met literatuuropgave.

10

Zuckerman, D. M., D. G. Singer and J. L. Singer.
Children's television viewing, racial and sex-role attitudes.

Journal of applied social psychology, 10e jrg., nr 4, juli/augustus 1980, blz. 281-294 (USA).

Van 155 derde-, vierde- en vijfdeklassers werden houdingen onderzocht t.a.v. ras en sekserol, evenals de televisiekijkgewoonten van het gezin en de demografische achtergrond. Via een multiële regressie-analyse blijkt dat kijken van kinderen en ouders naar specifieke televisieprogramma's voorspellende waarde bezit t.a.v. rassenvooroordeel van kinderen en seksenvooroordeel van meisjes. Het IQ van kinderen en de opvoedkundige kwaliteit van de moeder hebben eveneens een significante voorspellende waarde t.a.v. de houdingen van kinderen. De leeftijd en schoolklas van de kinderen, de opvoedkundige kwaliteiten van de vader en de traditionele/niet-traditionele carrière van de moeders doen dit niet. De conclusies die men moet trekken t.a.v. de rol van de televisie als socialisatiemiddel worden besproken. Met literatuuropgave.

11

Kalmthout, A. M. van. *Heeft de alternatieve straf nog toekomst?*

Proces, 60e jrg., nr. 1, januari 1981, blz. 8-17 (N).

In dit artikel schetst de auteur het naar zijn mening sombere toekomstbeeld van de alternatieve straf. Na de publicatie van het Interim rapport van de Commissie Alternatieve Strafrechtelijke Sancties in 1979 heeft de Minister van Justitie op 1 mei 1980 bekend gemaakt dat hij van plan is om binnen afzienbare tijd in vijf arrondissementen gedurende twee à drie jaar te starten met dienstverleningsexperimenten. De auteur geeft een overzicht van de werkzaamheden en conclusies van de bovengenoemde Commissie. In haar aanbeveling aan de regeling stelt de Commissie dat een uitspraak over de wenselijkheid van invoering van het Instituut Dienstverlening slechts verantwoord kan worden gegeven wanneer met het in het rapport omschreven vrijwillige en het verplichte model zou worden geëxperimenteerd. De regering echter is voornemens om slechts met het verplichte model te experimenteren. Dit komt de schrijver zeer onverantwoord voor. Vervolgens gaat de auteur nader in op het karakter van de dienstverlening en de beleidsvrijheid van het openbaar ministerie bij het opleggen van voorwaarden. Ook de verdere consequenties van de voorgestelde experimenten komen ter sprake. Tot slot stelt de schrijver dat het voorgenomen experiment van de regering slechts via een oneigenlijke weg in het wettelijk systeem in te passen is. Op langere termijn leveren deze experimenten geen bijdrage aan de hervorming van ons strafrechtelijk systeem. Met literatuuropgave.

62

12

Otto, H. *Strafrecht als Instrument der Wirtschaftspolitik.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 63e jrg. nr. 6, dec. 1980, blz. 397-407 (BRD).

Het is bekend dat er jaarlijks door het plegen van economische delicten voor miljarden ontvreemd wordt. De ontvreemding van dergelijke geldbedragen beïnvloeden het prijspeil en de economische orde in het algemeen zeer sterk. Het strafrecht kan zodoende een instrument zijn om tot de rechtmatige economische verhoudingen te komen. Of het strafrecht echter een adequaat middel vormt bij de bestrijding van de economische delicten, is nog maar de vraag. Van de voorgenomen en uitgevaardigde maatregelen gaat vrijwel geen werking uit. De schrijver belicht enkele van dergelijke Duitse maatregelen. Hij komt daarbij tot de conclusie dat ze ernstig te kort schieten. De bestrijding van de economische delicten kan pas succesvol zijn als het pakket van sancties toegepast wordt op een manier waarbij elke sanctie geëigend is om toegepast te worden. De auteur verwacht veel

meer heil van de verbetering van civiel- en publiek-rechtelijke regelingen. Dan pas zal men kunnen be- zien of het strafrecht in sommige situaties alsnog het meest geëigende middel bij het voeren van een doel- treffende economische politiek tegen economische delicten, kan zijn.

Met literatuuropgave.

13

Stewart II, J. E. *Defendant's attractiveness as a factor in the outcome of criminal trials: an observa- tional study.*

Journal of applied social psychology, 10e jrg., nr. 4, juli/augustus 1980, blz. 348-361 (USA).

74 gedaagden in strafzaken werden ingedeeld naar fysieke aantrekkelijkheid. Een grote verscheidenheid in misdrijven werd hen ten laste gelegd. 73 gevallen waren bruikbaar voor het onderzoek. Bij 67 gedaag- den (uitgezonderd degenen die onverkortbare ge- vangenisstraffen kregen van 99 tot 199 jaar) bleek aantrekkelijkheid voorspellende waarde te bezitten voor zowel het minimale als het maximale vonnis ($p < .001$). Hoe aantrekkelijker de gedaagde, hoe minder zwaar het opgelegde vonnis. Er werd geen significant verband gevonden tussen aantrekkelijk- heid en schuldig bevinding/vrijspraak, hoewel de ernst van het misdrijf negatief bleek te correleren met aantrekkelijkheid ($p < 0,01$). Het ras van de gedaagde liet een systematisch verband zien met de straf, niet- blanken kregen consequent zwaardere straffen dan blanken. Een multi-pele regressie-analyse van aan- trekkelijkheid, ras en ernst van het misdrijf als voor- spellers van strafmaat leidde tot de conclusie dat deze uitkomsten grotelijks het gevolg zijn van de verwarring van ras met ernst van misdrijf. Het ziet er naar uit dat het verband tussen deze variabelen niet met een eenvoudig lineair model is te verklaren. Met literatuuropgave.

14

Tigges, L. C. M. *Dienstverlening: een te missen kans.* Nederlands juristenblad, 56e jrg., nr. 1, 3 januari 1981, blz. 6-9.

Vrijheidsstraffen worden sinds jaren en dag toege- past. Enerzijds voelt men de noodzaak aan de samen- leving en de verdachte duidelijk te maken dat bepaald gedrag niet te tolereren is; anderzijds beseft men zeer goed dat de samenleving noch de verdachte met de vrijheidsstraf gediend zijn. Tegen deze achtergrond moet het streven gezien worden om vooral de korte vrijheidsstraffen te vervangen door alternatieven die zowel voor de samenleving als voor de verdachte zinvol kunnen zijn. Vanaf 1 februari 1981 is in een aantal arrondissementen een experiment met dienst- verlening van start gegaan. De schrijver twijfelt ech- ter aan het succes van dit alternatief voor de korte vrijheidsstraf. Naar zijn mening dient allereerst aan twee fundamentele voorwaarden te zijn voldaan: het strafkarakter van de dienstverlening moet door

alle betrokkenen worden erkend en de praktische en organisatorische uitwerking moet op dit karakter worden afgestemd. Indien niet aan deze twee voorwaarden voldaan wordt, zal naar inzicht van de schrijver op de lange duur sprake zijn van een gemiste kans om de korte vrijheidsstraf in belangrijke mate terug te dringen.

15

Vidmar, N. and T. Miller. *Socialpsychological processes underlying attitudes toward legal punishment*, Law and society review, 14e jrg., nr. 3, lente 1980, blz. 565-602 (USA).

In de loop der tijd is er veel geschreven over de zin en het doel van strafrechtelijke sancties. Opvallend is echter dat er relatief weinig aandacht besteed wordt aan de straf als sociaal-psychologisch fenomeen. Er is wel onderzoek gedaan aan de sociaal-psychologische effecten van de straf als afschrikkend middel. De straf hangt echter ook ten nauwste samen met sociale grenzen, normhandhaving en een uitlaatklep voor psychologische spanningen die door deviant gedrag veroorzaakt worden. De auteurs geven een overzicht van de theoretische en empirische literatuur over strafrechtelijke sancties en de reacties daarop. Straf wordt gedefiniëerd als een negatieve sanctie die opgelegd wordt aan diegenen die de wet, regel, norm of verwachting hebben overtreden. De auteurs trachten een theoretisch raamwerk aan te dragen dat een houvast kan bieden bij het sociaal-psychologisch onderzoek naar de reacties van wets-overtreders op strafrechtelijke sancties. Zij analyseren hierbij de strafdoelen gedragsbeïnvloeding en vergelding.

Met literatuuropgave.

Criminologie

16

Berk, R. A., K. J. Lenihan and P. H. Rossi. *Crime and poverty: some experimental evidence from ex-offenders*.

American sociological review, 45e jrg., nr. 5, oktober 1980, blz. 766-787.

De auteurs kijken in dit artikel naar het verband tussen armoede en criminaliteit. Ze gaan uit van twee willekeurig samengestelde experimentele groepen bestaande uit ongeveer 2000 personen, die in een periode van zes maanden in 1976 werden ontslagen uit de staatsgevangenissen van Georgia en Texas. De ontslagenen werden verdeeld over vier bejegeningsgroepen en twee controlegroepen. De bejegening hield in: een werkloosheidsuitkering van verschillend niveau en duur of bemiddeling bij het zoeken naar werk. De controlegroepen ontvingen geen hulp of bijstand. De ene controlegroep werd wel geïnterviewd, van de andere werden alleen administratieve gegevens bijgehouden. Doel van het experiment was na te gaan of

het verminderen van economische problemen gedurende een jaar na ontslag uit de gevangenis delinquentie, en derhalve de kans op arrestatie, doet verminderen. De resultaten wijzen uit dat dit inderdaad het geval is.

Met literatuuropgave.

17

Caplan, P. J., G. A. Awad, C. Wilks et al.

Sex differences in a delinquent clinic population.

The British journal of criminology, 20e jrg., nr. 4, oktober 1980, blz. 311-328.

De belangrijkste bijdragen aan de huidige opleving in het psychologisch onderzoek naar sekseverschillen bestaat uit onderzoek onder marginale of deviante groeperingen. Dergelijke groeperingen zijn door hun marginaliteit en hun afwijkend gedrag vaak onbereikbaar voor onderzoek of zij zijn beperkt tot kleine aantallen. In dit artikel worden een groot aantal kenmerken van een grote populatie delinquenten beschreven. Het gaat om 1432 jeugdigen die in de jaren '75, '76 en '77 door kinderrechters naar een psychiatrische inrichting werden verwezen voor klinisch onderzoek. Onder hen zijn 1050 jongens en 382 meisjes. Hun leeftijden liggen tussen 7 en 16 jaar. De auteurs trachten de aard van de sekseverschillen en het verband tussen sekseverschillen en delinquent gedrag te begrijpen. De gegevens voor het onderzoek kwamen uit de intake-formulieren van de kliniek. De auteurs beschrijven de tenlastelegging, verwijzingen en symptomen, de kenmerken van de patiënten, hun schoolloopbaan en het beroep van de ouders. In veel categorieën werden geen geslachtsverschillen gevonden.

Met literatuuropgave.

18

Christ, H. *Die Kriminologie im Studium der Rechtswissenschaft.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 63e jrg., nr. 6, december 1980, blz. 330-338 (BRD).

In dit artikel gaat de auteur nader in op het belang van de criminologie voor de rechtswetenschap. In het bijzonder acht hij het noodzakelijk om de criminologie zoveel mogelijk in de juridische studie te integreren. 'De juristen hebben zo langzamerhand een ideologische en gedragswetenschappelijke achterstand opgelopen die snel ingehaald dient te worden', zo stelt hij. Hierbij kan de criminologie een bijzondere functie vervullen. De auteur spreekt hier van de transistorische functie van de criminologie in de rechtenstudie. De auteur behandelt met name het spanningsveld dat bestaat tussen het strafrecht enerzijds en de criminologie en sociale wetenschappen anderzijds. In de BRD wordt pas sinds enige jaren de criminologie als wetenschappelijk vak in de juridische studie gedoceerd. De schrijver ziet het echter meer als een geduld worden van de criminolo-

gie dan als een integratie ervan. Meestal wordt zij slechts gezien als een aanhangsel van het strafrecht. De schrijver gaat vervolgens in op de moeilijkheden waarmee de criminologie bij haar acceptatie door de rechtswetenschap geconfronteerd wordt. Een groot voordeel dat de criminologie de rechtenstudie kan bieden is haar didactische functie. De schrijver is van mening dat de didactische kwaliteiten die bij docenten nogal eens ontbreken, aangevuld kunnen worden door de criminologische wetenschap. Daarnaast kan de criminologie een intermediair zijn tussen de strafrechtelijke wetenschap en de sociale wetenschappen, waarbij de probleemoplossende kracht van de jurist vergroot wordt.

19

Clelland, D and T. J. Carter. *The new myth of class and crime*.

Criminology: an interdisciplinary journal, 18e jrg., nr. 3, november 1980, blz. 319-336 (USA).

66

Een bekende stelling in de criminologie is dat sociale afkomst kan correleren met criminaliteit. De auteurs geven een opsomming van de literatuur die deze stelling bevestigt. In 1978 is er in de V.S. een empirisch her-onderzoek gedaan door Tittle e.a. Zij kwamen hierbij tot de slotconclusie dat de veronderstelde correlatie tussen sociale afkomst en criminaliteit een mythe is. In dit artikel gaan de auteurs nader in op het onderzoek van Tittle e.a. Zij behandelen hierbij een aantal problemen die zich voordoen bij de evaluatie van het empirische bewijs van Tittle e.a. Zij achten onder meer de hoeveelheid bewijsmateriaal van Tittle zeer onvoldoende. Ook de gehanteerde definities en waardering van het bewijsmateriaal wordt door de auteurs sterk gekritiseerd. Zij komen dan ook tot de conclusie dat de verworpen correlatie tussen criminaliteit en sociale afkomst door Tittle e.a. juist een mythe is. Volgens de auteurs bestaat deze correlatie wel degelijk. Het door hen verzamelde bewijsmateriaal ondersteunt de stelling dat de lagere sociale afkomst een bron kan zijn voor ernstige criminaliteit tegen personen of goederen. Met literaturopgave.

20

Corstjens, J., *Pedofilie: what's in a name? Een empirisch onderzoek 1*.

Tijdschrift voor criminologie, 22e jrg., november/december 1980, blz. 273-287 (N).

De schrijver doet verslag van zijn onderzoek in het probleemgebied pedofilie/pedoseksualiteit naar de samenhang tussen opvoedingspatronen en ervaringen in de kinderjaren enerzijds en de effecten van deze op de persoonlijkheidskenmerken in de volwassenheid anderzijds. Als theoretisch uitgangspunt werd de sociale leertheorie gekozen. De a-select samengestelde onderzoeksgroep bestond uit 224 mannelijke en 215 vrouwelijke studenten aan wie een vijftal vragenlijsten werd voorgelegd. Gemeten werden ener-

zijds de algemene opvoeding door vader en moeder apart, de ervaring en beleving van een eventueel seksueel contact als kind met een volwassene en de seksuele opvoeding door vader en moeder samen, anderzijds de momentane seksualiteitsbelevingen houding t.a.v. pedofilie/pedoseksualiteit. Voor het laatste object dienden een aantal korte sfeertekeningen. Op grond van een literatuurstudie werden vijf hypothesen geformuleerd over samenhang algemene opvoeding, seksuele opvoeding, seksualiteitsbeleving en pedofiele/pedoseksuele ervaring. De resultaten waren: 1. Geen significante samenhang tussen algemene en seksuele opvoeding. 2. Geen samenhang tussen algehele opvoeding, seksuele opvoeding en seksualiteitsbeleving. 3. Geen significante samenhang tussen seksualiteitsbeleving en houding t.a.v. pedofilie/pedoseksualiteit. 4. Geen significante samenhang tussen pedofiele/pedoseksuele ervaring en houding t.a.v. pedofilie/pedoseksualiteit. 5. Significante samenhang tussen seksuele opvoeding en de beleving van een pedofiele/pedoseksuele ervaring. Tenslotte geeft de schrijver richtlijnen voor verder onderzoek. Met literatuuropgave.

21

Cullen, T. F. and B. G. Link. *Crime as an occupation*.

Criminology: an interdisciplinary journal, 18e jrg., nr. 3, november 1980, blz. 399-410 (USA).

De crimineel en de criminaliteit werden zeer lang beschouwd als bijzondere fenomenen die sterk afwijken van de normale manier van leven. Bij de bestudering van de criminaliteit werd gewerkt met begrippen als aangeboren criminaliteit, een criminele geest, demoralisatie, innerlijke driften, enz. Er zijn echter steeds meer onderzoekers die deze dominante benaderingswijze verwerpen en pleiten voor een criminologisch onderzoek dat overeenkomt met een sociologisch onderzoek naar de gebruikelijke manier van leven. Op deze wijze zouden we onze inzichten in de criminaliteit sterk kunnen vergroten. In dit onderzoek, dat ervan uitgaat dat de criminaliteit beschouwd wordt als een beroep, wordt geïllustreerd dat de criminele werkzaamheden net als alle andere beroepen gestratificeerd worden door prestige en sekse. De gegevens van het onderzoek suggereren dat de functionele theorie die in 1945 ontwikkeld is door Davis en Moore een nuttige uitleg kan vormen bij zowel het onderzoek naar de gebruikelijke manier van leven als bij het onderzoek naar de criminaliteit als beroep.

Met literatuuropgave.

22

Denno, D. J. *Impact of a youth service center*.

Criminology: an interdisciplinary journal, 18e jrg., nr. 3, november 1980, blz. 347-362 (USA).

In dit artikel bestudeert de schrijfster de werking van een zgn. Youth Service Center in Zuid-Philadel-

phia. Dit Youth Service Center werkt met een programma dat erop gericht is om jeugddelinquentie te voorkomen. In juni 1975 is het van start gegaan. Het programma is bedoeld voor jongeren tussen de 10 en 18 jaar die reeds met justitie in aanraking zijn gekomen. Men beoogt het aantal arrestaties onder de deelnemers te verminderen en het terugdringen van jeugddelinquentie in twee politiedistricten in het algemeen. In dit artikel wordt met name onderzocht of dankzij de invloed van het Youth Service Center het aantal arrestaties van jongeren daadwerkelijk is afgenomen. Om een vergelijking te kunnen maken, werden er vier andere politiedistricten onderzocht, waarvan er twee demografisch overeenkwamen met de twee districten waar het Youth Service Center opereerde en twee districten waar relatief gezien meer mensen wonen die uit de wat lagere milieus afkomstig zijn. Uit de politiestatistieken blijkt dat er slechts een geringe afname van arrestaties in de districten van het Youth Service Center heeft plaatsgevonden. De analyse van andere factoren die van invloed kunnen zijn op de jeugddelinquentie in deze districten toont aan, dat het op dit moment vrijwel onmogelijk is om te stellen dat het Youth Service Center in belangrijke mate bijdraagt tot de vermindering van de officieel geregistreerde jeugddelinquentie in haar districten.

Met literatuuropgave.

23

Dijk, A. G. van en P. van Soomeren. *Vandalisme in Amsterdam*.

Algemeen politiebld, 129e jrg., nr. 26, 20 december 1980, blz. 641-646 (N).

Vandalisme wordt steeds sterker als een probleem ervaren. Signalen in deze richting komen van verschillende kanten: gemeentelijke diensten en bewoners beginnen zich ernstig zorgen te maken over de toenemende last die zij van vernielingen ondervinden. De auteurs vragen zich af: waar komt in Amsterdam vandalisme voor en in welke mate? Ze willen vervolgens verklaren waarom er in sommige buurten veel en in andere buurten weinig vandalisme voorkomt. Gegevens over vernielingen zijn verzameld en vervolgens zijn een aantal interviews gehouden met jongerenwerkers, hoofden van lagere scholen en wijkagenten. De auteurs komen tot de volgende samenvatting van de resultaten: Het verschijnsel vandalisme heeft twee gezichten. Aan de ene kant zijn er de groepen 'lower class' jongeren, die men als 'gangs' zou kunnen omschrijven, die bij tijd en wijle vrij spectaculaire vernielingen voor hun rekening nemen. Aan de andere kant is vandalisme ook voor een belangrijk deel een wijd verbreid, zij het minder in het oog springend, tijdverdrijf van 'allerlei' jongeren.

Bij de jaarlijkse publikatie van de criminaliteitsstatistiek betwisten politici elkaars interpretatie van de uitkomsten van deze statistieken. De auteur bespreekt het feit dat het totale aantal misdaden steeds weer als maatstaf van de omvang van de criminaliteit wordt genomen, en er geen onderscheid gemaakt wordt naar delict. Vervolgens wordt kort ingegaan op de problemen m.b.t. de zeggingskracht van de criminaliteitsstatistieken en worden de volgende delicts-categorieën behandeld: geweld; diefstal, zaaksbeschadiging en bedrog; verdovende middelen; jeugddelinquenten; buitenlandse delinquenten. Volgens de politieke criminaliteitsstatistieken verliep de ontwikkeling van de geweldsmisdrijven op korte en middellange termijn niet parallel. Tegenover een afname van de delicten moord met voorbedachte rade en verkrachting stond een lichte toename van diefstal en een aanzienlijke toename van misdrijven waarbij lichamelijk letsel werd toegebracht. De stijging van het totale aantal misdrijven wordt vooral bepaald door de toegenomen aangifte van diefstal (in het bijzonder winkelen en autodiefstal) en zaaksbeschadiging. Uitzonderlijk sterk is de toename van drugsdelicten. De verwachte toename op lange termijn van het aantal minderjarige delinquenten is vooralsnog uitgebleven. Opvallend is voorts de toename van delicten door buitenlanders gepleegd. Deze ontwikkeling hangt ten nauwste samen met de integratieproblemen van de tweede generatie buitenlanders.

69

Het verband tussen socio-economische status (SES) en misdaadcijfers in stedelijke gebieden kent een lange geschiedenis van tegenstellingen tussen onderzoekers naar delinquent gedrag. De tegenstelling kan ten dele worden toegeschreven aan problemen die ontstaan als men het verband tussen misdaad en SES in begrippen wil vatten. Onderzoekers hebben regelmatig nagelaten de context, waarbinnen SES verondersteld wordt gerelateerd te zijn aan misdaad, te specificeren. Dat heeft geleid tot fouten bij het operationaliseren van de SES-variabelen. In dit artikel wordt het verband tussen SES en misdaad vanuit een aantal uiteenlopende omschrijvingen van de begrippen beschreven. Het effect dat verschillende metingen van SES kunnen hebben op het waargenomen verband tussen SES en misdaadcijfers wordt vastgesteld.

Met literatuuropgave.

Gomez, A. S. *Juvenile delinquency trends in Spain*. International criminal police review, 35e jrg., nr. 334, januari 1980, blz. 16-27.

Aan de hand van statistische gegevens wil de auteur een algemeen overzicht geven van de belangrijkste aspecten van delinquent gedrag van jongeren in Spanje. De auteur baseert zijn mening op de gegevens t.a.v. verduisteringen van motorrijtuigen, bankovervallen en druggebruik. De resultaten tonen aan dat jeugddelinquentie in Spanje de zelfde tendens vertoont als elders, namelijk dat jonge mensen meer, en in toenemende mate, ernstige misdrijven begaan. Met hun criminele carrière beginnen zij steeds jonger. Met literatuuropgave.

Hagan, J. *The legislation of crime and delinquency: a review of theory, method, and research*. Law and society review, 14e jrg., nr. 3, lente 1980, blz. 603-628 (USA).

Bijna iedereen zal van mening zijn dat uit een enkele juridische casus geen algemeen geldende rechtsregel af te leiden zal zijn. Wanneer we echter de studies bezien die het ontstaan en het verloop van de strafwetgeving bestuderen, lijkt dikwijls het tegendeel waar. Dit is tot op zekere hoogte begrijpelijk wanneer we beseffen dat de micro- en macro-structuren die deze wetgeving omgeven zo complex zijn dat ze alleen bestudeerd kunnen worden door van geval tot geval te kijken. Zo'n benadering leidt echter tot een aantal problemen. Te dikwijls worden dan ook algemeen geldende theoretische conclusies getrokken. Dit artikel geeft een overzicht van een aantal Noord-amerikaanse case-studies om de theoretische en methodologische beperkingen van de literatuur aan te tonen die handelt over de strafwetgeving. De auteur gaat eerst in op twee principieel verschillende theoretische perspectieven waar zeer vaak van wordt uitgegaan; het morele functionalisme en het morele marxisme. Hij behandelt de bewijsproblemen die bij beide stromingen aanwezig zijn. Vervolgens geeft de schrijver een overzicht van een groot aantal empirische studies op het gebied van de strafwetgeving, welke hij onderscheidt naar de volgende categorieën: delinquentie en voorwaardelijke veroordeling; alcohol- en drugsmisbruik, en prostitutie en seksuele psychopathie. Met literatuuropgave.

Hauber, A. R. *Daily life and the law: discrepancies in behavior*. International journal of law and psychiatry, 3e jrg., 1980, nr. 2, blz. 187-192.

De schrijver gaat na in hoeverre niet betalen bij het openbaar vervoer van invloed is op andere typen afwijkend gedrag. Zijn onderzoek is gebaseerd op het interactie-model en omvat dus zowel de slachtoffers

— de vervoersmaatschappijen — als de overtreders. Er blijkt een duidelijke correlatie te zijn tussen het geven van de kans om niet te betalen in het openbaar vervoer en de frequentie van niet betalen. Twee factoren hebben dit voornamelijk veroorzaakt, de hoge tarieven en waar een systeem van zelfbediening voor kaartverkoop bestaat buiten het vervoermiddel. Volgens de schrijver is er geen sprake van criminele aanleg van de mens, maar zijn het hoofdzakelijk de omstandigheden die bepalen of men zich aan de regels houdt of niet. Onderzocht werden drie variabelen: slachtoffer, overtreder, en de interactie tussen de situatie en de motivatie om zich afwijkend te gedragen. Vragenlijsten werden gezonden naar 100 steden met meer dan 100.000 inwoners in Nederland, Duitsland, Groot Brittannië en de Scandinavische landen. Gevraagd werd naar de methode van betalen, het percentage niet-betalers en het percentage vrouwen van deze groep. Op grond van de uitkomsten hiervan worden een aantal uitspraken gedaan over andere afwijkende vormen van gedrag zoals winkeldiefstal, geen luister-en-kijkgelden betalen, snelheidsbeperkingen negeren, e.d.

29

Jäger, H. *Gedanken zur Kriminologie kollektiver Verbrechen.*

Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 63e jrg. nr. 6, dec. 1980, blz. 358-365 (BRD).

De criminologie heeft zich tot op heden vrijwel uitsluitend gericht op het bestuderen van de individuele criminaliteit. De zng. collectieve criminaliteit valt echter dikwijls tussen wal en schip. Deze fragmentarisering van de criminologie laat zich vrij eenvoudig verklaren door de nogal eenzijdige oriëntatie van het justitiële apparaat op de meest voorkomende vormen van criminaliteit. In dit artikel bespreekt de auteur de kenmerken van de collectieve criminaliteit. Hij doet daarbij een poging om de onderzoeksresultaten tot nu toe op dit gebied samen te vatten. Hij wijst op de invloed van socio-psychologische factoren en omgevingsfactoren op het begaan van collectieve criminaliteit. De schrijver wijst er met nadruk op dat bij de bestudering van de collectieve criminaliteit de individuele componenten die hierbij zichtbaar kunnen zijn wel degelijk grondig onderzocht dienen te worden. De denkwijze van de auteur wordt gedeeld door Anne-Eva Brauneck. Hij gaat dan ook in op haar boek dat handelt over conflicten tussen verschillende groepen en criminaliteit in extreme situaties.

Met literatuuropgave.

30

Krohn, D., R. L. Akers, M. J. Radosevick et al. *Social status and deviance.*

Criminology: an interdisciplinary journal, 18e jrg., nr. 3, november 1980, blz. 303-318 (USA).

In dit artikel onderzoeken de auteurs of er sprake is van enige samenhang tussen de sociale afkomst en jeugddelinquentie. Alvorens hun onderzoek toe te lichten, geven de auteurs een overzicht van de reeds bestaande literatuur op dit gebied. Het blijkt dat de meningen nogal verschillen. De auteurs verzamelden hun gegevens in drie woongebieden waar het inwonertal tussen de 225.000 en 450.000 inwoners lag. Zij onderzochten hier negen zgn. 'Junior High Schools' en zes 'High Schools'. Er werd een onderscheid gemaakt tussen kinderen afkomstig uit de 'betere' milieus, de middenklasse en de arbeidersklasse. Om het afwijkend gedrag te bepalen, werden de navolgende onderwerpen op hun aanwezigheid en mate onderzocht: het gebruik van alcohol en soft-drugs; het gebruik van hard-drugs; het plegen van lichte criminaliteit en het plegen van de zwaardere criminaliteit. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat er geen correlatie bestaat tussen jeugddelinquentie en de sociale afkomst van jongeren. De auteurs verwerpen dan ook krachtig de door sommigen gehanteerde voorspelbaarheid van delinquentie door te letten op sociale afkomst. Met literatuuropgave.

72

31

LaFree, G. D. *The effect of sexual stratification by race on official reactions to rape.*

American sociological review, 45e jrg., nr. 5, oktober 1980, blz. 842-854.

Volgens Collins is seksuele genaakbaarheid, evenals andere waardevolle zaken, verdeeld volgens relatieve macht binnen een seksueel stratificatiesysteem. Hij verwacht dat schendingen van het seksuele stratificatiesysteem waarbij mannen uit minder machtige groeperingen vrouwen uit machtiger groeperingen aanranden, strafrechtelijk zwaarder worden aangepakt. Ras blijkt duidelijk te correleren met de gestratificeerde seksuele genaakbaarheid in Amerika. Echter was nog niet empirisch bepaald welk cumulatieve effect de rassamenstelling van het slachtoffer/verdachte paar heeft op de uitkomst van het strafproces in gevallen van aanranding. De auteur onderzocht welk effect de rassamenstelling van het paar had op beslissingen in het strafrechtelijk systeem, te beginnen bij het proces-verbaal tot de uiteindelijke afdoening. Hij onderzocht 881 gevallen van aanranding in een grote stad in het middenwesten. Een multiële regressie-analyse toonde aan dat, vergeleken met andere gedaagden, in geval van zwarte mannen die blanke vrouwen aanrandden de telastelegging zwaarder is, zij langere veroordelingen kregen, hun geval vaker als een misdrijf werd gecategoriseerd, zij onvoorwaardelijk werden gestraft en gevangen werden gezet in een staatsgevangenis. (Ook dit laatste wijst op een zwaardere straf.) Toch liepen zwarte mannen die blanke vrouwen aanrandden geen grotere kans dan andere verdachten om gearresteerd te worden of schuldig te worden bevonden. De auteur concludeert dat de bevindingen steun geven voor de uit de con-

flicttheorie afkomstige stelling dat ras en andere strafrechtelijk niet relevante variabelen een significante invloed hebben op het strafrechtelijk reageren.

Met literatuuropgave.

32

Rahav, G. *Birth order and delinquency*

British journal of criminology, 20e jrg., nr. 4, oktober 1980, blz. 385-395.

In het artikel wordt het verband onderzocht tussen het geboortenummer binnen het gezin en delinquent gedrag en criminaliteit. Onderzoekingen op dit gebied vóór 1940 wijzen meestal op het overmatig voorkomen van eerst geborenen onder delinquenten, terwijl latere onderzoekingen de rol van de middelgeborenen benadrukken. In het artikel wordt verslag gedaan van een onderzoek naar het relatieve vóórkomen van verschillende geboortenummers onder jeugdige delinquenten in Israël. Het onderzoek heeft betrekking op alle kinderen tussen negen en zestien jaar, die via de 'youth probation service' van Israël behandeld werden tussen 1973 en 1975. De statistieken bevatten informatie over de gezinnen van herkomst en het geboortenummer van de kinderen. Deze gegevens werden vergeleken met gegevens van de totale bevolking. De resultaten wijzen op het overmatig voorkomen van middelgeborenen kinderen. Een eenvoudigste verklaring is een pseudo-economische. Als men er van uitgaat dat gezinsinkomen wordt verdeeld onder alle thuiswonende kinderen, kan hier een verklaring liggen voor de grotere geneigdheid van de middelgeborenen tot delinquent gedrag.

Met literatuuropgave.

33

Wilson, H. *Parents can cut the crime rate.*

New society, 54e jrg., nr. 942, 4 dec. 1980, blz. 456-458 (GB).

De schrijfster nam deel aan een onderzoek naar de samenhang tussen ouderlijk gezag en delinquent gedrag in buurten met een hoge criminaliteit. Uit een eerder onderzoek was al komen vast te staan dat ouders die strenge en consequente opvoedingsmethoden hanteerden, weinig delinquente kinderen hadden, terwijl toegeeflijke ouders kinderen hadden met een reeks veroordelingen. Het onderzoek vond plaats in zwak-sociale buurten, gelegen zowel in het centrum als daarbuiten, met een hoge bevolkingsdichtheid en weinig groen en speelgelegenheid voor kinderen. Variabelen waren: gezinsinkomen, woongebied, levensstijl van het gezin, vier of meer kinderen van wie tenminste twee jongens, waaronder één 10 of 11 jaar. Veel moeders vonden het te gevaarlijk om hun kinderen te laten buiten spelen, gezien het agressieve gedrag van anderen. Strenge moeders stonden hun kinderen niet toe doelloos langs de straat te slenteren en wilden weten waar de kinderen na

schooltijd waren. Toegeeflijke ouders lieten hun kinderen alle vrijheid en controleerden niet, terwijl een groep die daar tussenin zat, hun kinderen een zekere vrijheid toestond, maar wel geïnformeerd wilden worden omtrent hun gedrag. Deze gegevens werden verzameld uit gesprekken met jongens uit die gezinnen en uit politierapporten over kinderen uit de buurten.

Gevangeniswezen

34

Andersen, E. *Erfahrungen mit dem dänischen Strafvollzug.*

Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe, 29e jrg., nr. 4, 1980, blz. 228-233 (BRD).

74

In Denemarken zijn er na de oorlog verschillende gevangenissen gebouwd. Sommigen daarvan waren ingericht op een behandelingsbenadering van de gevangene. Tot in de zestiger jaren was deze behandelingsideologie erg populair in Denemarken. Mede onder invloed van de maatschappelijke ontwikkelingen op andere terreinen heeft een liberalisering in de benadering van gevangenen plaatsgevonden. Er zijn inmiddels verschillende typen open inrichtingen in Denemarken. De auteur bespreekt er enkele van. Sommige inrichtingen zijn uitsluitend voor jonge gedetineerden. Een tamelijk vooruitstrevende inrichting in deze categorie vormt de gevangenis van Ringe. In 1976 is hier een experimenteel regime gestart voor 15 tot 23-jarigen. In totaal kunnen 90 jongeren worden begeleid. Dank zij technische hulpmiddelen hebben de bewakers nauwelijks een bewakende taak. Zij kunnen daardoor een begeleidende rol vervullen. Men tracht binnen de gevangenis een klimaat te scheppen dat overeenstemt met de Deense samenleving.

35

Carlson, N.A. *Der Strafvollzug in den Vereinigten Staaten heute: Eine Bilanz.*

Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe, 29e jrg., nr. 4, 1980, blz. 221-227 (BRD).

Naar aanleiding van het tweehonderdjarige bestaan van de Verenigde Staten vindt een algehele bezinning plaats op de strafrechtspleging in dat land. Daarbij wordt met nadruk de stijgende criminaliteit aangehaald, maar ook wordt gewezen op de geringe verbetering in de omstandigheden in de gevangenissen. Centraal staat echter de vraag, wat men beoogt met een gevangenisstraf. Tegenwoordig wordt in brede kring geaccepteerd, dat het opnieuw aanpassen aan de maatschappij niet het enige doel van deze straf kan zijn. Men zoekt steeds meer naar een afgewogen systeem van vergelding, afschrikking en wederaanpassing. De universiteit van Wisconsin heeft op basis van een onderzoek voorspeld dat het aantal delinquenten nog zal toenemen, procentueel het aantal

vrijheidsstraffen altijd begrensd is, het aantal gevangenen nog zal toenemen en dat de publieke opinie strenger zal worden ten aanzien van delinquenten. De laatste 15 jaar is de situatie rond de eigen verantwoordelijkheid van de gevangenisleiding nogal veranderd. Steeds vaker wordt zij door de rechter ter verantwoording geroepen. Men juicht het toe dat er op dit terrein meer overleg plaatsvindt tussen de inrichtingen onderling. Met literatuuropgave.

36

Janssen, N., *Het beklagrecht van gedetineerden in de praktijk*.

Tijdschrift voor criminologie, 22e jrg., november/december 1980., blz. 249-264 (N).

75

Sinds 23 mei 1977 is een wet in werking getreden, waarbij gedetineerden de mogelijkheid hebben tot klagen over beslissingen van directies in inrichtingen. Dit artikel handelt over de consequenties van het beklagrecht voor het dagelijks leven in de inrichting, in het bijzonder het HvB te Maastricht, en over het functioneren van het beklagrecht in de praktijk. Maastricht profileert zich als Nederlands penitentiaire klachtencentrum: 25% van alle klaagschriften. Maastricht geeft redenen aan waarom. De schrijver weerlegt ze en noemt andere redenen, zoals de bouwkundige opzet van de inrichting, een strakker regime en de personeelssituatie. Hoewel het beklagrecht een zaak is tussen directie en gedetineerde voelen bewaarders zich bedreigd. Voor de directies betekent de invoering van het beklagrecht een taakverzwaring met belangrijke gevolgen. Ook constateren zij, dat m.n. de beroepscommissie op de stoel van de directie wil gaan zitten, en dat gedetineerden misbruik van de regeling maken. De klagers denken positief over de klachtenregeling, hoewel velen er nog geen gebruik van gemaakt hebben door onbekendheid met de regels en tegenwerking van het personeel. Ook speelt angst voor represailles e.d. een rol. De schrijver constateert een relatie tussen de mondigheid van de gedetineerde of de aanwezigheid van de raadsman en de tijdsduur van de zitting. De schrijver meent, dat bij een eventuele evaluatie met deze bezwaren rekening gehouden moet worden.

Psychiatrische zorg

37

Beyaert, F. H. L. *The Dutch situation and some problems*.

International journal of law and psychiatry, 3e jrg., 1980, nr. 2, blz. 173-178.

Nederland geniet de naam zeer korte strafperiodes te hanteren — uit officiële publikaties blijkt dat een straf van zes maanden of langer beschouwd wordt als lang. Nederland schijnt een eiland van verdraag-

zaamheid te zijn, met ongeveer 3000 gedetineerden, waarvan 2000 in voorarrest, zo'n 15.000 mensen krijgen per jaar gevangenisstraf op een totale bevolking van 13 miljoen. Toch is de geregistreerde criminaliteit er lager dan in de omringende landen. Sinds 1928 bestaat de mogelijkheid dat de strafrechter verzoekt om een psychiatrisch onderzoek om mogelijke verminderde toerekeningsvatbaarheid vast te stellen. Wanneer deze blijkt, is dit op zich onvoldoende reden voor plaatsing in een psychiatrische inrichting, het is wél één van de redenen van T.B.R. Volgens de wet van 1928 is er een glijdende schaal tussen 'niet-toerekeningsvatbaar' en 'volledig toerekeningsvatbaar'. De schrijver besluit met enkele voorbeelden om de verhouding tussen het systeem van Nederlandse rechtspraak en de uitspraak van de psychiater over de mate van toerekeningsvatbaarheid te illustreren.

38

Koopmans, M. J. en N. Oeloff. *De dr. S. van Mesdagkliniek te Groningen.*

Balans, 11e jrg., nr. 10, 1980, blz. 1-11 (N).

76

De auteurs geven eerst een overzicht van de eeuwenlange geschiedenis van gestoorde en criminele mensen. Zij schenken ook aandacht aan de betekenis van de maatregel Terbeschikkingstelling van de Regering. Vervolgens geven zij een beschrijving van de Van Mesdagkliniek. Er verblijven 65 TBR-gestelden, die verpleegd en bewaakt worden door 221 medewerkers. Besproken worden de geschiedenis van de kliniek, interne verbouwingen, overgang tot rijksasiel, opstanden, scholing van personeel, cursussen, de vrouw in de inrichting. Daarna komen aan de orde de huidige uitgangspunten van de behandeling, het socio-therapeutisch milieu, de patiënten, bewaking, therapie-vormen, dagelijks bestuur en personeel. Tot besluit zeggen de auteurs: de patiënten worden steeds jonger aangeboden, zitten psychisch slechter in elkaar en hebben zich bijna allemaal schuldig gemaakt aan een ernstig delict tegen het leven. Dit brengt nog intensiever behandelen met zich mee en een nog meer verantwoorde besluitvorming rondom het toestaan van verloven en ontslag.

39

Roslund, B. *Forensic psychiatry: a Swedish perspective.*

International journal of law and psychiatry, 3e jrg., 1980, nr. 2, blz. 179-186.

De schrijver gaat in op de aspecten van de Zweedse forensische psychiatrie, die in het geding zijn bij het psychiatrisch onderzoek van criminelen, wanneer de rechter daarom verzoekt, teneinde een juist psychiatrisch beeld te krijgen. Hij geeft een historisch overzicht van de wetgeving op dit gebied in zijn land, gevolgd door een beschrijving van de huidige stand van zaken en besluit met enige kritische kanttekeningen

over de voorgestelde wijzigingen, die dateren uit 1977 maar nog niet als wijzigingen in de wet zijn opgenomen.

Met literatuuropgave.

40

Showalter, C. R., R. J. Bonnie and V. Roddy. *The spousal-homicide syndrome*.

International journal of law and psychiatry, 3e jrg., 1980, nr. 2, blz. 117-141.

De laatste jaren is er onderzoek gedaan naar de achtergronden van moord op echtgenoten, een verschijnsel dat tamelijk frequent voorkomt (in de Ver. Staten 15% van alle moordzaken per jaar). Commentaar op dit soort moorden is opmerkelijk schaars, maar in het onderzoek komt men tot de conclusie dat dit soort moord dikwijls het einde is van een ambivalente relatie, die dikwijls cyclisch verliep, met perioden van conflict en korte scheidingen, gevolgd door verzoening. Het hier besproken materiaal bestaat uit case-studies en video-banden van de Forensisch Psychiatrische Kliniek van de Universiteit van Virginia. Na een beschrijving van het ziektebeeld volgt een interpretatie. Het artikel besluit met een beschouwing hoe de wet in de anglo-amerikaanse landen in dit soort zaken wordt gehanteerd.

Met literatuuropgave

Kinderbescherming

41

Beugen, M. van. *Jeugdwelzijnsbeleid en hulpverlening: een toekomstperspectief?*

Tijdschrift voor familie- en jeugdrecht, 2e jrg., nr. 5/6, september/november 1980, blz. 160-174 (N).

In dit prae-advies toont de auteur aan dat het 'recht op hulp' pas vanzelfsprekend wordt als in het veld van de hulpverlening aanzienlijke veranderingen tot stand komen. De auteur vraagt zich af of de overheid het kan verantwoorden in te grijpen in de wettelijke ouder-kind relatie zonder garant te willen staan voor een optimale inzet van alle hulpverleningsmogelijkheden. Naar zijn oordeel spelen op de welzijnsmarkt de vrije markt mechanismen een te grote rol. Uitvoerig gaat de auteur vervolgens in op de nota Jeugdwelzijn. De kern van de probleemstelling ligt in deze nota, volgens de auteur, bij de vraag hoe een welzijnsbeleid tot stand kan worden gebracht dat een bevrijdend karakter heeft. Hierop volgt een pleidooi voor een democratisering van de hulpverlening. De hulpverlening moet herkenbaar en gemakkelijk toegankelijk zijn. Hij besluit met de conclusie dat 'noodzakelijk moet worden gekomen tot een gepolitiseerd' beleid waarin heldere beleidskeuzen voorop staan.

Met literatuuropgave.

Kinard, E. M. *Mental health needs of abused children.*

Child welfare, 59e jrg. nr. 8, september/oktober 1980, blz. 451-462 (USA).

De auteur bespreekt negen onderzoeken die gedaan zijn onder mishandelde kinderen. De meeste kinderen blijken te lijden aan emotionele problemen als gevolg van de mishandeling die ze hebben ondergaan en hebben dus een behandelingstherapie nodig. De problemen van deze kinderen liggen vooral op het gebied van agressief gedrag, een negatief zelfbeeld, relaties met leeftijdsgenoten en volwassenen, het zich leren handhaven in een relatie en anderen leren vertrouwen. Deze onderzoeken werden doorgaans in kleine groepen gedaan (minder dan 100 kinderen), waarbij soms gewerkt met controle-groepen. Bijna steeds vertoonden mishandelde kinderen sterker agressief gedrag dan niet mishandelde. Mishandelde kinderen die thuis woonden, waren in hun fantasie agressiever dan mishandelde kinderen in kindertehuizen. Bij kindermishandeling is het belangrijk factoren te kennen zoals: leeftijd waarop de mishandeling begon, frequentie en ernst van de mishandeling en gezinsachtergronden. Vroegtijdige behandeling van kinderen met emotionele problemen ten gevolge van mishandeling kan wellicht bijdragen om deze van generatie op generatie overgeleverde gewoonte van kindermishandeling te doorbreken.

Met literatuuropgave.

Koerin, B. B. *Child abuse and neglect: Changing policies and perspectives.*

Child welfare, 59e jrg., nr. 9, november 1980, blz. 542-550 (USA).

Kindermishandeling en -verwaarlozing zijn tegenwoordig algemeen erkende sociale problemen. Door de veranderende maatschappelijke opvattingen werd het mogelijk ten bate van het kind in te grijpen binnen de gezinssituatie. Steeds meer wordt kindermishandeling gezien als een uiting van de onbekwaamheden van de ouders. Dit heeft zijn invloed op het kinderschermingsbeleid en de praktijk. De auteur acht het daarom wenselijk dat het publiek en de wetgever zowel ethisch als pragmatisch benaderd worden. Vanuit een ethisch oogpunt moet het publiek geholpen worden de grondregels van de kinderschermingsinstanties emotioneel te leren accepteren. Om dit te bereiken werkt een pragmatische aanpak effectiever. Het is daartoe noodzakelijk de publieke opinie en de wetgever te beïnvloeden op praktische basis. De kosten van de strafvervolgving van de ouders en de plaatsing van een kind moeten daarbij worden afgezet tegen de kosten van een preventieve aanpak waarbij het gezin als eenheid niet wordt aangetaast doordat handelend en niet straffend wordt opgetreden. Als een ander argument voor een minder punitieve benadering voert de auteur aan dat wan-

neer een strafmaatregel niet het beoogde gevolg zou hebben, de ouders juist een toenemende wrok zouden gaan koesteren ten aanzien van het kind. Hij acht het wenselijk dat er hiernaar meer onderzoek gedaan wordt.

Met literatuuropgave.

44

Maluccio, A. N., E. Fein, J. Hamilton, et al. *Beyond permanency planning*.

Child welfare, 59e jrg., nr. 9, november 1980, blz. 515-530 (USA).

In dit artikel wordt het streven naar een meer permanente plaatsing in een pleeggezin in een historisch perspectief geplaatst. De betekenis ervan wordt onderzocht en de betrokken onderzoeken worden besproken teneinde te verduidelijken wat bekend is en wat de uitgangspunten zijn op het gebied van de kinderopvang. Historisch was het in een pleeggezin plaatsen in de V.S. gebaseerd op de gedachte 'goede' kinderen te redden uit de handen van 'slechte' ouders, en de kinderen tot produktieve burgers op te laten groeien. De auteurs verduidelijken dat bij de permanente plaatsing in een pleeggezin, de term 'permanent' doelt op de achterliggende intenties en niet alleen op de tijdsduur. Zij gaan vervolgens, in op de onderzoeken van Sherman, Jones, Neuman en Shyne en op het Oregonproject. Zij geven aan dat de tendens tot meer 'permanente' plaatsingen aanleiding heeft gegeven tot aanzienlijke veranderingen in programma's en methoden. Dit houdt in dat de behoeften van het kind in de gezinssituatie beter moeten worden gepeild. De plaatsing moet zorgvuldig worden gepland om te bereiken dat continuïteit in zorg en hulp leiden tot stabiliteit in het leven van het kind. De pleegouders moeten meer aandacht en hulp krijgen. Tenslotte dient ook de nazorg meer aandacht te krijgen.

Met literatuuropgave.

45

Minkenhof, A. A. L. *Het ontwerp scheidingsprocesrecht en omgangsrecht*.

Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 37, oktober 1980, blz. 966-971.

Aan de discussie over het scheidingsprocesrecht is een materieelrechtelijk onderwerp toegevoegd, t.w. het omgangsrecht. In 1910 erkende de Hoge Raad reeds dit omgangsrecht. Helaas werd de opvatting van het Hof toen niet door de Hoge Raad aanvaard. Inmiddels heeft de Hoge Raad gesteld dat de ouders in overleg tot een omgangsregeling moeten komen. Indien dit niet lukt, kunnen zij zich tot de rechter wenden. Het betreft hier echter een beslissing inzake een voorlopige voorziening. De auteur vraagt zich af of hetzelfde principe kan gelden bij de regeling van de bevoegdheden van de ouders, na de totstandkoming van de scheiding. T.a.v. het scheidingsprocesrecht wijst hij erop dat de afschaffing van de verplichte

comparitie wel als een voldongen feit kan worden beschouwd, maar dat zo'n comparitie toch zinvol kan zijn ingeval partijen het niet over de nevenvorderingen eens kunnen worden. De auteur besluit met het uitspreken van de wens dat er na de nieuwe wetgeving geen lange rustperiode zal intreden. Het familierecht dient naar zijn mening het terrein van de maatschappelijke opvattingen voortdurend te volgen.

Met literatuuropgave.

46

Rood-de Boer, A. *Een huis voor morgen. Jeugdrecht en jeugdbeschermingsrecht in de toekomst.*

Tijdschrift voor familie- en jeugdrecht, 2e jrg., nr. 516, september/november 1980, blz. 130-159.

In dit prae-advies doet de auteur een aantal voorstellen tot verbetering van de hulpverlening aan minderjarigen. Zij gaat daarbij uitvoerig in op het huidige maatregelenpakket en de daaraan klevende problematiek. Als uitgangspunten bij een eventuele wetswijziging zouden volgens de auteur moeten gelden: moderne formulering van het rechtsbegrip 'ouderlijke macht en een nieuwe inhoud van het begrip minderjarigheid'. In de wet zou verder de verplichting van de maatschappij t.o.v. ouders en kinderen moeten worden neergelegd, waarbij een nieuwe rechtsgrond voor het rechterlijk aantasten van het ouderlijk gezag moet worden aangegeven. De hoofddoelstelling van de ouderlijke macht zou de ontplooiing van het kind moeten zijn. Ook acht de auteur een uitbreiding van de sociale zekerheid bij de hulpverlening noodzakelijk. Ter vervanging van het huidige pakket maatregelen, biedt de auteur twee, geheel uitgewerkte en toegelichte, alternatieven aan. Het verschil tussen beiden betreft voornamelijk de armslag van de rechter bij beslissingen ten gunste van het kind en het gevaar voor stigmatisering. Na een overzichtelijke vergelijking met andere rechtssystemen sluit de auteur haar artikel af met een opsomming van de leidende beginselen uit het prae-advies.

Met literatuuropgave.

Politie

47

Alex, M. *Konflikte zwischen Polizei und Bevölkerung im Rollenverständnis von angehenden Polizeibeamten.*

Kriminologisches Journal, 12e jrg., nr. 4, 1980, blz. 257-270 (BRD).

De resultaten van een onderzoek onder politieagenten in opleiding, waarin gekeken werd naar sociale problemen, en de evaluatie van de relaties tussen politie en burgerij zijn vergeleken met de resultaten van eerder gedane onderzoeken. De toekomstige politieagenten hebben het bij het rechte eind wanneer

zij veronderstellen dat er een spanningsverhouding bestaat tussen politie en burgerij. Zij zijn niet tevreden over hun beroep. In maart 1978 werd een schriftelijke vragenlijst voorgelegd aan 1127 cursisten van een politieschool in Noordrijnland-Westfalen. Gezien de resultaten van het onderzoek kan één van de oorzaken voor deze situatie gevonden worden in de toenemende onderdrukking van democratische processen door de politie. Met literatuuropgave.

48

Bakker, W. *Relatie tussen openbaar ministerie en politie.*

Algemeen politiebld, 129e jrg., nr. 26, 20 december 1980, blz. 631-637 (N).

81

In de relatie van het openbaar ministerie tot de politie nemen het opsporen en het verbaliseren, alsmede de vervolging een belangrijke plaats in. De schrijver stelt dat er op dit moment nauwelijks sprake is van een formeel, door het bevoegd gezag in overleg met de politie vastgesteld opsporings- en verbaliseringsbeleid. Zijns inziens behoort dit beleid gebaseerd te zijn op geformuleerde doelstellingen en een daarop gebaseerde prioriteitenstelling die tot stand komt aan de hand van objectieve gegevens die door het bestuur, justitie en politie worden ingebracht. Wanneer bovendien een dergelijk in de driehoek vastgesteld beleid een volledige honorering zal krijgen in het daarop volgende vervolgingsbeleid, zal ook het eveneens voor de politie nog altijd in nevelen gehulde sepotbeleid ongetwijfeld aan duidelijkheid winnen en derhalve voor de politie meer bevredigend zijn. Vervolgens gaat de auteur nader in op de wenselijkheid van een wettelijke verplichting om de officier van justitie, de politie en het bestuur verantwoording te laten afleggen aan een gemeenteraadscommissie van het door hen gevoerde beleid. Tenslotte tot een voorzichtige analyse te komen waarop de relatie tussen het openbaar ministerie en de politie zich heeft ontwikkeld, schetst de auteur de manier waarop de politie zich de laatste tien jaar heeft ontwikkeld, om daarna een vergelijking te maken met de ontwikkelingen binnen het openbaar ministerie.

49

Hart, A. C. 't. *Relatie tussen openbaar ministerie en politie.*

Algemeen politiebld, 130e jrg., nr. 1, 10 januari 1981, blz. 3-8 (N).

De vraag naar de relatie tussen het openbaar ministerie en de politie kan vanuit verschillende invalshoeken worden besproken. De auteur behandelt deze relatie vanuit de visie op de totale beleidstaak van het openbaar ministerie. Hij wijst met nadruk op de noodzaak en het belang van het beleid van het O.M. dat georiënteerd is op de maatschappelijke effecten ervan. Een aanzet hiertoe werd gevormd

door de 'justitiële crisis' in de jaren zestig die door de schrijver wordt behandeld. Een bevoegdheid tot optreden impliceert niet een plicht, maar geeft de mogelijkheid hiertoe. 'Dit idee van rechtshandhaving', zo stelt de auteur, 'als doelstelling van het strafrechtelijk beleid is de logische consequentie van het positief uitgelegde opportuniteitsbeginsel als grondslag van dat beleid'. Op deze manier is het mogelijk om in de toekomst crisissituaties zoals in de jaren zestig te vermijden. De beleidsvorming dient volgens de auteur dan ook een haast absolute prioriteit te krijgen. Vervolgens wordt ingegaan op de consequenties van de gewijzigde aard en de prioriteit van het justitiële beleid. Tot slot behandelt de schrijver de overlegstructuren met politie, openbaar ministerie en de plaatselijke politiek. Overleg acht de schrijver van groot belang, echter een verantwoordingsplicht ten overstaan van een raadscommissie wijst hij af.

Drugs

50

Orcutt, J. D., R. E. Cairl and E. T. Miller. *Professional and public conceptions of alcoholism.*

82

Journal of studies on alcohol, 41e jrg., nr. 7, juli 1980, blz. 652-661 (USA).

Opvattingen t.a.v. afwijkend alcoholgebruik zijn in de Amerikaanse samenleving naar tijd en sociale groepering aan grote verschillen onderhevig geweest. Populaire standpunten lagen afwisselend tussen moralistische opvattingen, waarbij dronkenschap als een probleem van de wil gezien wordt en medische opvattingen, waarbij drankzucht of alcoholisme als een ziekte wordt gezien. In het onderzoek worden aan de hand van ingevulde vragenlijsten de ideologische opvattingen van vier verschillende groeperingen t.a.v. van alcoholisme vergeleken. Twee professionele groeperingen die uiteenlopende of misschien wel tegengestelde benaderingen t.a.v. de controle van alcoholproblemen vertegenwoordigen, nl. politieagenten (N=35) en personeel van een ontwenningsskliniek (N= 35), en twee niet-professionele groeperingen te weten studenten (N=552) en het grote publiek (N=200). Het blijkt dat agenten, studenten en het publiek veel minder geneigd zijn de medische opvattingen over afwijkend drinkgedrag te onderschrijven dan het personeel van een ontwenningsskliniek.

Met literatuuropgave.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publikaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Schedeldoekshaven 100, 's-Gravenhage, tel. 070-706554/55.

Bekman, A. A., R. Otte en C. J. Zwart. *Hoe gaat het met de politie in Rotterdam*; samengest. door het Instituut voor organisatie-ontwikkeling. Rotterdam, NPI, 1979.

83

Boer, M., R. van den Berg en H. Bijl. *Kindermishandeling*. Haarlem, Middelbare beroepsopleiding sociale arbeid, 1978.

Broer, W., H. W. Kooy en A. J. Kruyswijk. *Team-experiment in het Delftse politiekorps*; verslag van de eerste fase van een onderzoek. 's-Gravenhage, Ministerie van Binnenlandse zaken, directie politie, afdeling onderzoek en ontwikkeling, 1980.

Crime and crime control in Scandinavia 1976-80; ed. by N. Bishop; in collab, with F. Balvig, P. O. Trëskman, K. Sveri et al. Z.pl, Scandinavian research council for criminology, 1980.

De Jong, W. *Career criminal programs*. Washington, U.S. Department of justice, National institute of justice, Office of development, testing and dissemination, 1980

Drost, T. R., S. de Jong en R. W. Jongman. *Te lage aangifte voor de inkomstenbelasting*; een onderzoek naar de opsporing en afhandeling van te lage aangifte voor de inkomstenbelasting. Groningen, Kriminologisch instituut Rijksuniversiteit Groningen, 1980.

Erste, *Das, Internationale Mönchengladbacher Seminar für vergleichende Strafrechtspflege*; hrsg. von C. Kirchhoff und G. F. Kirchhoff. Bochum, Brockmeyer, 1979. Mönchengladbacher Beiträge zur Kriminologie und Sozialarbeit.

Forum on deinstitutionalization; selected readings on children in adult jails and lockups; in collab. with J. Brown, D. Wood, M. J. Dale et al. Urbana-Champaign, University of Illinois, Community research forum, 1980.

Hall, J. G., and B. H. Mitchell. *Child abuse – procedure and evidence in juvenile courts.* Chichester enz., Barry Rose, 1978.

Kempe, R. S., and C. H. Kempe. *Child abuse.* London, Fontana open books original, 1978.

Kühlhorn, E. *Crime trends and measures against crime in Sweden.* Z.pl. en uitg., ca. 1980.

Sixth United nations congress on the prevention of crime and the treatment of offenders; discussion paper topic, 1.

Nederlandse vereniging voor vrijwillige euthanasie; verslag van het congres t.g.v. het vijfjarig bestaan der vereniging op 27 oktober 1978. Amsterdam, Nederlandse vereniging voor vrijwillige euthanasie, 1978.

84

Nelson, A. *Crime and responses to crime.* Z.pl. en uitg., ca. 1980.

Sixth United nations congres on the prevention of crime and the treatment of offenders; discussion paper, topic 1.

Nineteenhundred seventy seven analysis of child abuse and neglect research, januari 1978; prep. by M. Porter Martin. Washington, Department of health, education and Welfare, National center on child abuse and neglect, 1978.

Prisoners in state and federal institutions on december 31, 1978. Washington, U.S. Department of justice, Bureau of justice statistics, 1980. National prisoner statistics.

Remmelink, J. *Uitlevering.* Arnhem, 1978.

Roozen, H. *'Van onderen' of de zware bevalling van een overjarige straathoekwerker.* Hilversum, 1980. Scriptie maatschappelijk werker.

Sarnecki, J. *Juvenile delinquency in Sweden.* Z.pl. en uitg., ca. 1980. Sixth United nations congress on the prevention of crime and the treatment of offenders, discussion paper, topic 2.

Sociology, *The, of law*; a social structural perspective; ed. by W. M. Evan.
London, Free press, 1980.

Snijders, H. J. *Rechtsvinding door de burgerlijke rechter*; een kwantitatief rechtspraakonderzoek bij de Hoge Raad en de gerechtshoven.
Deventer, Kluwer, 1978.
Proefschrift Leiden.

State court model dictionary.
Washington, U.S. Department of justice, Bureau of justice statistics, 1980.

Vaart Smit, H. W. van der. *Moraliteitsverval.*
Haarlem enz., de Pauw, 1979.

Volunteer shelter bed programs.
Washington, U.S. Department of justice, Law enforcement assistance administration, Office of juvenile justice and delinquency prevention, 1980.

Whitcomb, D. *Major violator unit, San Diego, California.*
Washington, U.S. Department of justice, Office of development, testing and dissemination, 1980.

Wolfgang, H., R. M. Figlio and T. P. Thornberry. *Evaluating criminology.*
New York, Elsevier, 1978.

Redactie

mr. T. Frank

mr. M.R. Duintjer-Kleijn

Coördinatie literatuuroverzicht

W.M. Been

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie

Centrum, Schedeldoekshaven 100,

Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage

Voor inlichtingen en adreswijzigingen

Telefoon 070-706558

Uitgave van

Het Ministerie van Justitie

Druk

Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage.

Opname in dit blad betekent niet, dat de inhoud der artikelen het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Het WODC wil slechts uw aandacht vestigen op hetgeen in de vakliteratuur leeft.

